

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Het arrest van het Internationaal Gerechtshof in de zaak Honduras c. Nicaragua

Op 18 november 1960 heeft het Internationaal Gerechtshof te Den Haag uitspraak gedaan in het geschil tussen Honduras en Nicaragua omtrent de geldigheid en de toepassing van een scheidsrechterlijke beslissing die op 23 december 1906 door Koning Alfons XIII van Spanje werd genomen in het grensgeschil tussen beide voornoemde Staten (1). In menig opzicht is het Arrest van het Hof belangrijk en draagt het bij tot de ontwikkeling van het Volkenrecht door het beantwoorden van zekere problemen welke tot nog toe, gezien het min of meer primitief karakter van deze rechtsorde, onvoldoende waren belicht, zoals o.m. de rol en de gevolgen van de toestemming of goedkeuring gegeven aan een objectief of vermeend nietige toestand. Ten einde de grond van deze zaak beter te vatten, geven wij vooraf een overzicht van de *status causae et controversiae*, waarna de voornaamste stellingen en argumenten der partijen, alsook de door het Hof gegeven oplossingen worden uiteengezet en kritisch onderzocht.

I.

De grensafbakening tussen de Staten van het Amerikaans halfrond is, in de loop der laatste eeuw, dikwijls de oorzaak geweest van konflikten waarvan de meeste echter langs juridische weg zeer bevredigend konden worden opgelost. Het is ongetwijfeld één der symptomen van een sterk inter-amerikaans samenhorigheidsgevoel dat andere continenten kan tot voorbeeld strekken, dat de Amerikaanse Staten in zulke grensgeschillen met succes beroep deden op een rechterlijk orgaan ten einde een door de koloniale mogendheid willekeurig afgebakende grens definitief vast te leggen. Ook het geschil tussen Honduras en Nicaragua was oorspronkelijk een grensgeschil. De nauwkeurige afbakening en het verloop van de gemeenschappelijke staatsgrens was, op het einde van de XIXe eeuw, het voorwerp geweest van een bijzondere aandacht vanwege de partijen. Er werd een verdrag afgesloten, houdende oprichting van een gemengde grenscommissie, belast met de definitieve vastlegging van de grens. Dit verdrag dateert van 7 oktober 1894

en is de geschiedenis ingegaan onder de naam van Gamez-Bonilla Verdrag (2). Naast de oprichting van deze gemengde Commissie, waarvan de taak trouwens eveneens nauwkeurig werd omschreven, voorzag het Verdrag dat, zo nodig, een scheidsrechtshof zou worden samengesteld om te beslissen over de grensafbakening waarover in de Commissie eventueel geen akkoord zou kunnen bereikt worden. Ook voor de aanstelling van de scheidsrechters en voornamelijk dan van de voorzitter van het scheidsrechtshof, alsook voor de te volgen procedure, bevat het Verdrag Gamez-Bonilla een hele reeks bepalingen.

De gemengde Commissie begon haar werkzaamheden op 24 februari 1900 en zij slaagde erin de gemeenschappelijke Staatsgrens vanaf de Stille Oceaan tot het punt *Portillo de Teotecacinte* genaamd, vast te leggen. Over het verder verloop van de grens, over een afstand van 518 km, kon in de schoot van de Commissie geen eensgezindheid worden bereikt, en op 5 juli 1901 werden de werkzaamheden van de Commissie geschorst. Er moest derhalve, voor de vastlegging van het laatste gedeelte van de grens, een beroep worden gedaan op een scheidsrechterlijke instantie. Slechts op 2 oktober 1904 werd onder de partijen een akkoord bereikt omtrent de persoon van Alfons XIII, koning van Spanje, die op 23 december 1906 uitspraak deed in deze zaak en daardoor, althans voorlopig, een einde stelde aan dit geschil.

Het is slechts 6 jaar later dat tussen Honduras en Nicaragua een nieuw geschil zou oprijzen naar aanleiding van een nota, op 19 maart 1912 door de regering van Nicaragua aan deze van Honduras overgemaakt, en waarin de geldigheid en het verplichtend karakter van de scheidsrechterlijke uitspraak worden betwist. Juridisch gezien gaat het hier dus over de geldigheid van een rechterlijke uitspraak, alhoewel het geschil in feite een voortzetting was van het oorspronkelijke grensgeschil waarvan Nicaragua meende dat het ten haren nadele werd opgelost. Tot in 1957 werden door beide regeringen — trouwens geheel vruchteloos — pogingen ondernomen tot oplossing van het nieuwe geschil door middel zowel van directe onderhandelingen als van de goede diensten en de bemiddeling van derde Staten. Op 1 mei 1957 kwam de

Raad van de Organisatie der Amerikaanse Staten bijeen ten einde een klacht te onderzoeken, door Honduras ingediend, en waarbij Nicaragua ervan beschuldigd werd de grens op verscheidene plaatsen te hebben geschonden. Op 2 mei werd door de Raad een resolutie aangenomen waarbij het Consultatief Orgaan, opgericht door het Inter-Amerikaans Verdrag voor wederzijdse bijstand, werd bijeen geroepen. Op dezelfde dag werd eveneens een onderzoekscommissie opgericht die de volgende dag naar beide hoofdsteden van Honduras en Nicaragua vertrok. Door deze commissie werd aan de beide regeringen een ontwerp van akkoord overgemaakt strekkende tot staking van het vuren, en reeds op 5 mei, nadat beide regeringen hadden ondertekend, werd het verdrag van kracht. Door de Raad van de Organisatie der Amerikaanse Staten werd toen een *ad hoc commissie* opgericht belast met het uitwerken van een procedure tot vreedzame regeling der geschillen tussen beide Staten. Ten slotte werd aan elk der regeringen een voorstel overgemaakt waarin de keuze werd gelaten van een beroep op een scheidsrechterlijk college, een enige scheidsrechter, of het Internationaal Gerechtshof. Op 21 juli 1957 werd te Washington tussen Honduras en Nicaragua een verdrag afgesloten waardoor beide partijen de verplichting op zich namen het geschil betreffende de geldigheid van de scheidsrechterlijke uitspraak van 1906 aan het Internationaal Gerechtshof te Den Haag voor te leggen (3). In een aanhangstel aan dit Verdrag zetten beide regeringen, op een zeer algemene wijze, hun respectievelijke standpunten uiteen. Terwijl Honduras staande hield dat de weigering van Nicaragua om de uitspraak uit te voeren, een schending betekende van haar internationale verplichtingen, beriep Nicaragua zich daarentegen op de ongeldigheid van de uitspraak om te beweren dat de afbakening van de gemeenschappelijke grens met Honduras dezelfde was als vóór de scheidsrechterlijke uitspraak van 1906. Op 1 juli 1958 werd, door een rekwest van Honduras, de procedure voor het Hof ingeleid en, van 15 september tot 1 oktober 1960 hadden de pleidooien plaats.

De stelling van Honduras, eiseres in deze zaak, is voldoende bekend: ze vraagt aan het Hof te beslissen dat de niet-uitvoering van de scheidsrechterlijke beslissing door Nicaragua een inbreuk betekent op haar internationale overeenkomsten. Het is echter belangrijker om na te gaan op grond van welke verweermiddelen de regering van Nicaragua de geldigheid van de uitspraak van 1906 betwist. Er werd niet alleen betoogd dat de uitvoering van de scheidsrechterlijke uitspraak onmogelijk was, gezien haar onduidelijkheden en contradicties, welke Nicaragua niet heeft nagelaten steeds te doen gelden, doch — steeds volgens de regering van Nicaragua — heeft de uitspraak van koning Alfons XIII niet het karakter van een scheidsrechterlijke uitspraak overeenkomstig het Verdrag Gamez-Bonilla van 7 oktober 1894 en wel om de volgende redenen:

1) de beslissing werd genomen door de koning wiens aanduiding als enig scheidsrechter in flagrante tegenstrijdigheid is met het Verdrag dat een zeer ingewikkelde procedure voorzag;

2) het Verdrag Gamez-Bonilla zou reeds opgehouden hebben van kracht te zijn toen koning Alfons XIII de taak van enig scheidsrechter op zich nam, en *a fortiori* toen hij de zogenaamde scheidsrechterlijke beslissing nam.

Naast deze beide argumenten tegen de aanduiding — en dus de bevoegdheid — van koning Alfons XIII

als scheidsrechter, liet de regering van Nicaragua nog verdere verweermiddelen gelden tegen de inhoud van de uitspraak zelf welke om de volgende intrinsieke gebreken als ongeldig moest worden aangezien:

1) de vergissing welke zou begaan zijn (*error*);
2) de machtsoverschrijding waaraan koning Alfons XIII zich zou hebben schuldig gemaakt (*excès de pouvoir*);

3) de onvoldoende motivering van de uitspraak.

In de beide hierna volgende secties zullen wij deze twee reeksen argumenten aan een onderzoek onderwerpen en nagaan welke houding het Internationaal Gerechtshof tegenover hen heeft aangenomen.

II.

1. Met betrekking tot het eerst argument tegen de aanstelling van koning Alfons XIII als scheidsrechter, beweerde de regering van Nicaragua dat de voorschriften van de artikels 3 en 5 van het Verdrag van Gamez-Bonilla niet werden nageleefd. Het artikel 3 voorzag inderdaad dat, ten laatste een maand nadat de Gemengde Commissie haar werkzaamheden zou hebben beëindigd, beroep zou worden gedaan op een scheidsrechterlijke instantie samengesteld uit een vertegenwoordiger van Honduras en van Nicaragua alsmede, als derde lid en voorzitter van de Commissie, een lid van het *Corps diplomatique* geaccrediteerd in Guatemala. Het artikel 5 voorzag in het geval dat de aangezochte diplomaat deze taak zou weigeren of haar, om een andere reden, niet zou kunnen vervullen. In dit geval zou, binnen de tien dagen, een ander diplomaat worden verkozen en zo verder tot uitputting van de lijst der diplomaten. Daarna zou « toute personnalité publique étrangère ou d'Amérique centrale » kunnen verkozen worden. Pas nadat een overeenkomst hieromtrent onmogelijk zou blijken te zijn, zal het geschil ter beslechting worden voorgelegd aan de Spaanse regering.

Uit de voorgebrachte stukken blijkt nu wel dat er niet naar gestreefd werd om de volledige lijst van de in Guatemala geaccrediteerde diplomaten uit te putten. Respectievelijk in 1899 en in 1902 werd de Mexicaanse gezant in Guatemala aangezocht om het voorzitterschap van de scheidsrechterlijke instantie waar te nemen, doch verdere pogingen in deze richting werden niet aangewend toen de Mexicaanse gezant op het voorstel niet kon ingaan. Tussen 1902 en 1904 bleven de beide leden van het scheidscollege geheel passief, en het is pas op 2 oktober 1904 dat de vertegenwoordigers van Honduras en Nicaragua de Spaanse Minister in Centraal-Amerika als hun voorzitter aanstelden. Gedurende deze zitting werd ertoe besloten « d'un commun accord, après les formalités prescrites aux articles 3 et 4 du Traité Gamez-Bonilla », de koning van Spanje als scheidsrechter aan te stellen. Welke is de houding geweest van het Hof ten overstaan van deze feiten welke alleszins niet in overeenstemming waren met de voorschriften van het bewuste verdrag (4)?

Zich steunend op het feit dat beide partijen, in gemeenschappelijk akkoord en — ten minste volgens hun eigen bewoordingen — na de voorgeschreven formaliteiten te hebben vervuld, tot de aanduiding van de koning van Spanje zijn overgegaan, besluit het Hof dat de formaliteiten van het verdrag wél werden vervuld. Het Hof is van oordeel geweest dat de scheidsrechters het recht hadden — en dit dient als een algemene regel te worden aanvaard — om de bepalingen van het verdrag of het compromis zodanig te inter-

preteren en toe te passen ten einde hun toe te laten de arbitrageinstantie samen te stellen.

« De l'avis de la Cour, les arbitres avaient le pouvoir d'interpréter et d'appliquer les articles en question en vue de s'acquitter de leur tâche d'organisation du Tribunal arbitral. Qu'ils aient effectivement épuisé la liste des membres du corps diplomatique ... ou qu'ils aient considéré ces mesures comme facultatives ..., il n'en demeure pas moins qu'après être convenus que les articles pertinents du traité avaient été respectés ils se sont mis d'accord pour procéder à la désignation du roi d'Espagne... En conséquence, la Cour conclut que les formalités prescrites par les articles pertinents du traité ... tel qu'il avait été interprété par les deux arbitres nationaux, avaient été observées... » (7).

Trouwens had Nicaragua, nadat dit akkoord was gebleken, haar stelling volgens dewelke de voorgescreven procedure niet zou gevolgd zijn, moeten bewijzen door positieve feiten; doch geen enkel bewijs van aard om dit akkoord tegen te spreken, werd aan het Hof voorgelegd. Doch er is meer.

Het akkoord tot aanduiding van de Spaanse koning is niet alleen gebleken op deze bijeenkomst van de nationale scheidsrechters op 2 oktober 1904, doch eveneens uit een hele reeks diplomatieke stukken welke tussen beide regeringen werden uitgewisseld en andere officiële akten waarvan wij er enkele aanstippen. Nadat de Spaanse gezant op 4 oktober 1904 de Presidenten van Honduras en Nicaragua telegrafisch had op de hoogte gebracht van de beslissing om het geschil aan koning Alfons XIII voor te leggen, gaf de President van Honduras op 6 oktober uiting aan zijn tevredenheid over deze beslissing. Op 7 oktober liet de President van Nicaragua weten: « *qu'il serait satisfaisant et un honneur pour le Nicaragua que S. M. le roi d'Espagne acceptât sa désignation comme arbitre pour régler la question des limites entre le Honduras et le Nicaragua* ».

In een verslag aan de nationale wetgevende vergadering van Nicaragua, betuigde de Minister van Buitenlandse Zaken op 30 november 1905 zijn tevredenheid en zijn instemming met de aanstelling van koning Alfons XIII als scheidsrechter: « *aucun choix n'aurait été plus approprié...* ».

Uit deze enkele documenten en uit het feit dat beide partijen in het geschil voor de koning hun respectievelijke stellingen hebben naar voor gebracht en verdedigd zonder ook maar het minste voorbehoud te maken, moge blijken dat de geldigheid van de aanstelling als scheidsrechter en de bevoegdheid van de Spaanse koning nooit op enig ogenblik van de procedure leidend tot de uitspraak van 23 december 1906, werd in twijfel getrokken. Veel meer hebben beide partijen en voornamelijk het gedrag van Nicaragua is hier van belang, met deze aanduiding uitdrukkelijk ingestemd en het is pas op 19 maart 1912 dat voor het eerst werd gewag gemaakt van een onbevoegdheid. Met recht besluit het Hof dan ook:

« Dans ces conditions, la Cour ne peut conclure à l'invalidité de la désignation du roi d'Espagne comme arbitre pour trancher la question des limites entre les deux Parties » (8).

2. Er blijft echter nog de opmerking van Nicaragua als zou de geldigheidsduur van het Verdrag Gamez-Bonilla reeds zijn verstreken geweest op het ogenblik

dat de Spaanse koning zijn taak aanvaardde, nl. op 17 oktober 1904. Volgens de regering van Nicaragua zou het verdrag onmiddellijk bij de ondertekening ervan, op 7 oktober 1894 van kracht geworden zijn. Daar de geldigheidsduur van het verdrag op tien jaar was bepaald, zouden aldus niet alleen de aanvaarding, doch eveneens de gehele procedure voor de koning alsook zijn uitspraak volledig nietig en zonder effect zijn. Hoe beoordeelde het Internationaal Gerechtshof deze beweringen?

Om de aanvangsdatum van het verdrag vast te stellen, steunt het Hof zich hoofdzakelijk op de intentie der partijen. Uit verscheidene artikels van het Verdrag zelf wordt opgemaakt dat het zou in werking treden op de dag der uitwisseling der bekrachtigingsoorkonden. Ofschoon het artikel 9 voorziet dat de gemengde Commissie vóór die datum kan worden opgericht, doet zulks geen afbreuk aan het principe, doch bevestigt het veeleer. Verder haalt het Hof een reeks konkludente handelingen aan waaruit zou blijken dat de partijen geenszins een onmiddellijke van krachtwording hebben beoogd. Betreffende de overeenkomst van 2 oktober 1904 waarbij de koning van Spanje werd aangeduid meent het Hof:

« La Cour peut difficilement croire que les Parties, ou l'une d'entre elles, envisageaient une interprétation du traité d'après laquelle la période prévue à l'article 9 devait expirer cinq jours plus tard et le traité alors cesser d'être en vigueur » (7).

Over het reeds aangehaalde telegram van de president van Nicaragua van 7 oktober 1904 — de dag waarop volgens de regering van dit land de geldigheidsduur zou verstreken zijn — meent het Hof: « *c'est là une claire indication que le Nicaragua ne considèrerait pas que le traité fût expiré ce jour-là* » (8). Op 21 en 24 oktober 1904 werd door de Spaanse gezant een voorstel gedaan aan de President van beide Staten ten einde het verdrag te verlengen, doch hierop werd niet verder ingegaan. Hieromtrent meent het Hof: « *que la date à laquelle cette initiative a été prise prouve qu'elle n'impliquait aucunement que le traité fût expiré le 7 octobre 1904. En fait, aucune mesure n'a été prise pour en proroger la durée* » (9).

Ten slotte is er nog het feit dat beide partijen de procedure regelmatig hebben vervolgd en aan de scheidsrechter hun respectievelijke argumenten hebben voorgedragen « *ce qui montre bien que leur intention avait été que le traité entrât en vigueur à la date de l'échange des ratifications* » (10). Overigens werd het argument van het verstrijken der geldigheidsduur van het verdrag pas voor het eerst in 1920 ingeroepen. Uit dit feitenmateriaal mogen wij met het Hof besluiten enerzijds, dat het Verdrag slechts in werking is getreden op de dag waarop de bekrachtigingsoorkonden werden uitgewisseld, nl. op 24 december 1896 en dat aldus zowel de aanduiding als de aanvaarding en de uitspraak binnen de geldigheidsduur van het verdrag vielen. Anderzijds, — en wij laten het Hof zelf aan het woord:

« Enfin, attendu que le Nicaragua a librement accepté la désignation du roi d'Espagne...; que le Nicaragua n'a soulevé aucune objection à la compétence arbitrale du roi...; et que le Nicaragua a pleinement pris part à la procédure arbitrale devant le roi, la Cour considère que ce pays n'est plus en droit d'invoquer l'un ou l'autre des deux motifs comme causes de nullité de la sentence » (11).

III.

1. In een tweede reeks van argumenten betwist Nicaragua de geldigheid van de uitspraak en beroept zich op het feit dat de uitspraak zou belast zijn met enkele essentiële gebreken, te weten: de machtsoverschrijding, de vergissing en ten slotte de onvoldoende motivering. Verder beweert Nicaragua dat de uitspraak, omwille van de lacunes, tegenstrijdigheden en onduidelijkheden welke zij bevat, niet kan ten uitvoer gelegd worden. Honduras heeft niet getracht deze argumenten te weerleggen door het bewijs te leveren dat er geen gebreken op de uitspraak rustten. Het hoofdzakelijke standpunt dat door de regering van Honduras werd verdedigd is dat het gedrag en de houding van Nicaragua bewijzen dat de verplichtende aard van de uitspraak werd erkend. Zoals voor de eerste reeks argumenten zou ook hier Nicaragua niet meer het recht hebben om de geldigheid van de uitspraak te betwisten op de aangevoerde gronden, vermits zij door haar handelingen de uitspraak als geldig heeft erkend. Het Hof haalt een hele reeks documenten aan waaruit zonder enige twijfel blijkt dat beide Staten, en dit reeds vanaf 24 december 1906 tot in 1912, meermaals hun instemming met de scheidsrechterlijke beslissing hebben betuigd, ofschoon de regering van Nicaragua voorbehoud maakte betreffende het vragen van enige ophelderingen over duistere en tegenstrijdige gedeelten van de uitspraak. Het Hof heeft de beweringen van Nicaragua omtrent de ongeldigheid van de beslissing op grond van de opgesomde gebreken, op een dubbele wijze beoordeeld. In de eerste plaats was het Hof de mening toegedaan dat:

« le Nicaragua a, par ses déclarations expresses et par son comportement, reconnu le caractère valable de la sentence et il n'est plus en droit de revenir sur cette reconnaissance pour contester la validité de la sentence. Le fait que le Nicaragua n'ait émis de doute quant à la validité de la sentence que plusieurs années après avoir pris connaissance de son texte complet, confirme la conclusion à laquelle la Cour est arrivée » (12).

2. Ofschoon dit argument van het Hof voldoende was om de beweringen van Nicaragua te verwerpen, heeft het Hof er nochtans aan gehouden de grond van de beweringen betreffende de gebreken van de uitspraak te weerleggen, ofschoon de eiseres in deze zaak, Honduras, hoofdzakelijk het argument van de erkenning had voorgedragen. Nadat deze eis was toegewezen, had het Hof — steeds volgens de regering van Honduras — zich niet verder moeten inlaten met de ongeldigheidsmotieven door Nicaragua ingeroepen (13). In deze eerder procedurele kwestie heeft het Hof de juistheid van Honduras' stelling erkend en dus impliciet toegegeven dat, na de toewijzing van de hoofdzakelijke eis, het niet verder vereist is, de subsidiairlijk — *ex abundante cautela* — voorgedragen argumenten te beantwoorden. Toch heeft het Hof, volledigheidshalve, de verscheidene, door Nicaragua voorgedragen ongeldigheidsmotieven onderzocht en weerlegd.

Terloops wijst het Hof erop dat het niet de functie heeft van een hof van beroep, en dat het zijn taak niet is te zeggen of de scheidsrechter juist of onjuist heeft geoordeeld. Alleen wordt gevraagd om te zeggen of de uitspraak nietig en zonder gevolgen is en: *extra compromissum arbitri nil facere potest*.

Zelfs indien er vanwege Nicaragua geen opeenvolgende erkenningen zouden geweest zijn die haar beletten verdere ongeldigheidsmotieven naar voor te brengen,

en zelfs indien deze motieven tijdig waren opgeworpen, zou het Hof toch de geldigheid van de uitspraak erkennen, en wel op grond van de volgende argumenten.

a) In verband met de zogenaamde *machtsoverschrijding* welke door de koning van Spanje zou begaan zijn, steunt zich de regering van Nicaragua op het artikel 2 van het Verdrag Gamez-Bonilla, en o.m. op het feit dat de discretionaire bevoegdheid om compensaties en zelfs schadevergoeding te verlenen ten einde, in de mate van het mogelijke, de natuurlijke grenzen vast te leggen, enkel aan de gemengde grenscommissie en niet aan de scheidsrechterlijke instantie werd verleend. Door de uitoefening van deze discretionaire bevoegdheid zou de scheidsrechter zich aan machtsoverschrijding hebben schuldig gemaakt. Een onderzoek van de verdragsbepalingen heeft het Hof er echter toe doen besluiten dat de in artikel 2 vastgestelde regeling zowel voor de gemengde commissie als voor de scheidsrechter gold. Het argument van de machtsoverschrijding werd door deze enkele bedenking van de hand gewezen.

b) Wat de *vergissingen* door de scheidsrechter betreffen in de beoordeling van de hem voorgelegde documenten en plannen, wijst het Hof op de bepaling van § 7 van het artikel 2 van bewust verdrag, volgens de welke: « *en étudiant les plans, cartes et autres documents analogues qui lui seront présentés par les deux Gouvernements, la Commission mixte donnera la préférence à ceux qu'elle estimera les plus raisonnables et les plus justes* ». De beoordeling van de bewijskracht der documenten viel dus in de discretionaire bevoegdheid van de scheidsrechter en kan derhalve niet worden betwist. Tot zover de mening van het Hof over dit vraagstuk der vergissingen.

c) Ten slotte worden door het Hof de beweringen van Nicaragua als zou de uitspraak niet of althans niet voldoende gemotiveerd zijn geweest en daarenboven tegenstrijdigheden en duistere punten bevatten, eenvoudig van de hand gewezen.

De uiteindelijke beslissing van het Hof — met 14 stemmen tegen 1 (die van de rechter *ad hoc* aangevuld door Nicaragua) — is dan ook geweest dat de scheidsrechterlijke uitspraak welke door de koning van Spanje op 23 december 1906 werd genomen, geldig is en een verplichtend karakter heeft. Nicaragua is tot de uitvoering ervan gehouden. Deze uitslag is volkomen normaal gezien de onhoudbare stelling van Nicaragua en het uiterst zwakke betoog waarmee de stellingen werden verdedigd. Zulks wordt door de praktische eenparigheid van het Hof bevestigd.

IV.

In deze laatste sectie wordt getracht de beslissing van het Internationaal Gerechtshof aan een korte waardering te onderwerpen. Hierin zal voornamelijk worden naar voor gebracht welke problemen van enige belangrijkheid zijn geweest en in welke mate de gegeven oplossing bijdraagt tot de ontwikkeling van de bestaande volkenrechtelijke principes.

1. Reeds kort stipten wij het probleem aan van de *interpretatie*, door de scheidsrechters, van het *arbitrage-compromis*. Het Verdrag Gamez-Bonilla had het karakter van een authentiek compromis (in tegenstelling tot het niet-authentiek compromis dat aan de scheidsrechter zelf de opdracht geeft om het eigenlijke compromis te vormen). In een authentiek compromis stellen beide partijen zelf hun akkoord vast

om het geschil aan een rechterlijke instantie voor te leggen; ze omschrijven er eveneens het voorwerp van het geschil in, en alle regelen welke betrekking hebben op de samenstelling van en de procedure voor het gerechtshof (14). Aangezien het compromis een verdrag is, zijn alle bepalingen van het verdragsrecht erop toepasselijk. Zo kan een verdrag worden gewijzigd door de wederzijdse toestemming der partijen, doch het lijkt weinig waarschijnlijk dat een overeenstemmende interpretatie van de partijen een wijziging van het verdrag kan teweeg brengen. Ofschoon het verdrag oorspronkelijk bepaalde regelen kan voorschrijven waarnaar de partijen zich moeten richten, kunnen zij het verdrag op een andere wijze interpreteren en ten uitvoer leggen (15). De wijze waarop een verdrag door de partijen wordt ten uitvoer gelegd moet als een bewijs worden aangenomen van de intentie der partijen. Het Internationaal Gerechtshof heeft deze methode onlangs nog toegepast in het advies omtrent de samenstelling van het Comité voor maritieme veiligheid van de Intergouvernementele consultatieve organisatie voor het zeeverkeer (16). Ten einde de uitdrukking «the largest ship-owning nations» te omschrijven en de criteria op te stellen voor het bepalen van deze Staten, steunt het Hof zich op «l'examen de certains articles de la Convention et la pratique effectivement suivie dans leur application» (17). Het is echter zeer de vraag of deze functies, normaal uit te oefenen door het Staatsorgaan dat bevoegd is om de Staat naar buiten te vertegenwoordigen, kunnen uitgeoefend worden door de scheidsrechters, ook al gaat het hier dan om de twee nationale scheidsrechters van de verdragsluitende Staten. Terecht doet *D. H. N. Johnson* in zijn kritiek op het arrest opmerken: «a possible objection to some aspects of the Judgment is the tendency to regard national arbitrators virtually as agents, capable of fully binding the States appointing them. The more they are so regarded, the more difficult it will be for them ever to show any independence» (18). Welke ook de reserves vanwege de doctrine mogen zijn, de opvatting van het Hof dewelke «les arbitres avaient le pouvoir d'interpréter et d'appliquer les articles en question en vue de s'acquitter de leur tâche d'organisation du Tribunal arbitral» (19), blijft een zeer gewichtig precedent voor het geval er geen andere uitkomst is om, binnen een redelijke termijn, het scheids-hof samen te stellen (20).

2. Er is verder onder de partijen betwisting geweest omtrent de datum van het verstrijken en, *a fortiori*, van het in werking treden van het verdrag Gamez-Bonilla. In het geheel de argumentatie heeft het Hof zich gesteund op de intentie der partijen om tot het besluit te komen dat het verdrag was in werking getreden bij de uitwisseling van de bekrachtigingsoorkonden (21). Als algemene regel in het Volkenrecht geldt, dat een overeenkomst, ofschoon bestaande zodra het wederzijds akkoord is gebleken, slechts in werking treedt na de uitwisseling van de bekrachtigingsoorkonden (21). In deze zin sprak zich ook het Permanent Internationaal Gerechtshof uit in de zaak betreffende de territoriale bevoegdheid van de internationale Oder-commissie: «les conventions, sauf quelques exceptions particulières, ne deviennent obligatoires qu'en vertu de leur ratification» (22). De verdragsluitende partijen kunnen nochtans zelf en *uitdrukkelijk* een andere begindatum vóór of na de bekrachtiging voorzien. Zo kunnen de partijen bepalen dat het verdrag zal in werking treden bij de ondertekening ervan. In dit geval kan aan de bekrachtiging slechts een deklaratieve en geen constitutieve be-

tekenis worden toegekend (23). Aangezien het Verdrag Gamez-Bonilla geen uitdrukkelijke bepaling bevat omtrent het van kracht worden ervan, had het Hof m.i., in plaats van de intenties der partijen na te gaan, het algemeen principe kunnen toepassen.

3. Het belangrijkste juridische probleem, datgene waarop het Arrest praktisch volledig steunt, is de werking van de toestemming of instemming. Wij hebben gezien hoe het Hof zich hierop heeft beroepen bij de verwerping van Nicaragua's argument als zou de scheidsrechterlijke bevoegdheid van de Spaanse koning niet hebben bestaan. Nicaragua heeft in de aanduiding toegestemd en ermee ingestemd. Dit principe is eveneens toegepast bij het weerleggen van Nicaragua's argument omtrent de nietigheid van de uitspraak zelf. In beide gevallen heeft deze — zowel uitdrukkelijke als konkludente handelingen blijken — instemming tot gevolg gehad dat Nicaragua zich niet meer op de onbevoegdheid van de scheidsrechter of de ongeldigheid van de uitspraak kon beroepen. Er is in dit verband, zowel tijdens de pleidooien als in de commentaren op het arrest van het Hof, gewag gemaakt van het *estoppel*-principe, wat er ons toe leidt de overplanting in de internationale rechtsorde van dit Angelsaksische rechtsinstituut nader te onderzoeken.

Het wezenlijke van dit principe ligt hierin dat aan een partij op grond van haar vorige houding, kan ontzegd worden haar rechten tegen een andere partij te laten gelden, wanneer deze laatste, te goeder trouw, op grond van deze houding, haar eigen toestand in een voor haar ongunstige zin heeft gewijzigd (24). Het is echter zeer gewaagd om in de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof in deze zaak een toepassing te zien van het *estoppel*-principe om de eenvoudige reden dat de tegenpartij, *in casu* Honduras, op grond van de houding door Nicaragua aangenomen, haar positie niet in een voor haar ongunstige zin heeft gewijzigd. Dit betekent hoegenaamd niet dat het *estoppel*-principe in het Volkenrecht niet kan bestaan, doch het Internationaal Gerechtshof — zoals trouwens zijn voorganger, het Permanent Internationaal Gerechtshof — heeft dit principe nooit toegepast. In het geval van de Servische en Braziliaanse leningen heeft het Permanent Internationaal Gerechtshof de toepassing van het *estoppel*-principe geweigerd: «Les porteurs n'ont pas fait de déclaration claire et non-équivoque sur laquelle l'Etat débiteur pût à bon droit se fonder et se soit fondé. L'Etat débiteur n'a pas modifié sa position» (25).

Tijdens de procedure voor het Hof heeft Nicaragua beweerd dat Honduras zijn argumentatie steunde op het *estoppel*-principe. Hierop antwoordde de advocaat van Honduras, professor Paul De Visscher:

«le mot *estoppel* n'est certainement pas de nature à nous embarrasser. La Cour voudra cependant bien observer que nous nous sommes abstenus d'en faire usage dans nos écritures. Nous nous sommes abstenus pour une raison d'exactitude scientifique qu'il me sera facile d'expliquer. Notre argumentation est entièrement fondée sur un principe de la bonne foi. Or, la doctrine de l'*estoppel* n'est autre chose que la forme anglo-saxonne du principe de la bonne foi... mais on ne peut pas dire que le principe de la bonne foi soit la forme internationale de la doctrine de l'*estoppel*» (26).

De verschillende, door het Hof in aanmerking genomen handelingen van Nicaragua hebben dit gemeen, dat ze de *erkenning* inhouden van een bepaald feit of

een bepaalde toestand. De erkenning is een wilsuiting — uitdrukkelijk, stilzwijgend of door konkludente handelingen — waardoor een rechtssubjekt de verplichting aangaat, in de toekomst de erkende toestand niet meer te betwisten of te bestrijden, ongeacht het feit of de erkende toestand al dan niet objectief onrechtmatig was. In dit geschil was er een vermoeden van objectieve rechtmatigheid van de scheidsrechterlijke uitspraak, zodat haar verplichtend karakter door de instemming niet kon worden teweeg gebracht doch alleen bevestigd. De instemming had hier dus een zuiver erkennend karakter: Nicaragua erkende een geldige uitspraak. Doch anderzijds is het ook door de erkenning of de instemming — b.v. stilzwijgend of door de afwezigheid van een protest — dat de gevolgen van een wederrechtelijke handeling worden gelegaliseerd. *Qui tacet consentire videtur dum loqui potuit ac debuit*. Dit principe werd door het Internationaal Gerechtshof o.m. toegepast in het geschil tussen Groot-Brittannië en Noorwegen omtrent de visserijrechten voor de Noorse kust (27), waar het o.m. zegt:

« In its opinion Norway can justify the claim that these waters are territorial or internal on the ground that she has exercised the necessary jurisdiction over them for a long period without opposition from other States, a kind of *possessio longi temporis*, with the result that her jurisdiction over these waters must now be recognized although it constitutes a derogation from the rules in force » (28).

En verder:

« the authority of the facts, the general toleration of the international community, Great Britain's position in the North Sea, her own interest in the question, and her prolonged abstention would in any case warrant Norway's enforcement of her system against the United Kingdom » (29).

Zonder hieruit te willen besluiten tot het *estoppel-effekt* (30), is er wel iets analoogs waar te nemen dat door het Hof en door sommige auteurs als het principe van de « *forclusion* » wordt genoemd (31). Het Hof gebruikt meestal de Franse term « *forclusion* » en in het Engels heet het dat het rechtssubjekt « *is precluded from* » ofwel « *has debarred herself from contesting* » wat het voorheen heeft erkend. Op grond van het principe van de goede trouw is het *venire contra factum proprium* dus uitgeschakeld, of nog kan men met het Romeinse recht spreken van: *allegans contraria non est audiendus*.

Een van de vormen van erkenning is de instemming (acquiescence, acquiescement). Een langdurige instemming door passief optreden of het dulden van een bepaalde toestand kan aanleiding geven tot de verkrijgende verjaring (*prescriptio*) en tot de vorming van een gewoonterechtelijke norm vermits deze beide instellingen een langdurige, éénvormige en algemene praktijk veronderstellen welke niet betwist wordt en dus aanvaard is of erkend is als zijnde het recht (*une pratique générale acceptée comme étant le droit*).

Uit deze enkele beschouwingen blijkt dat het principe van de erkenning in het Volkenrecht een veel ruimer toepassingsgebied heeft en een beduidend grotere rol speelt dan algemeen wordt aanvaard: het is een fundamentele factor in de geleidelijke verschuiving en aanpassing van bestaande internationale rechtsnormen aan de nieuwe toestanden, en het bevordert dan ook de elasticiteit van de steeds min of meer starre

rechtsverhoudingen door een bemiddelende rol te spelen tussen de twee principes: *ex injuria jus non oritur* en *ex factis jus oritur* (32).

Het *forclusie*-effect van de erkenning of instemming — zoals trouwens het *estoppel*-effect en zelfs de regel *pacta sunt servanda* — is een uiting van het algemeen rechtsbeginsel van de goede trouw (*bona fides*) dat alle internationale verplichtingen beheerst. Aangezien het doel van elke rechtsnorm niets anders is als de zekerheid van de betrekkingen tussen de rechtssubjekten te bevorderen en te waarborgen, is het de Staten niet toegelaten terug te komen op bepaalde verklaringen of houdingen waarop zich een andere Staat heeft gesteund om zelf een bepaalde houding aan te nemen, of waarin deze andere Staat zijn vertrouwen heeft gesteld. Het Arrest van het Hof in deze zaak heeft dit duidelijk doen uitkomen. Waarin het Hof echter aan de verwachtingen niet heeft voldaan, is de wijze waarop het de vraagstukken in verband met de geldigheid en nietigheid van een gerechtelijke uitspraak heeft verwaarloosd, daar waar de doctrine om de vulling van deze lacune vraagt.

Dr. jur. Erik SUIJ,
Navorsingsstagiair bij het Nationaal Fonds
voor Wetenschappelijk Onderzoek.

(1) *Case concerning the Arbitral Award made by the King of Spain on 23 December 1906, Judgment of 18 November 1960: I.C.J. Reports 1960, p. 192.*

(2) De praktijk om de grensafbakening aan een gemengde Commissie over te laten is ook thans nog zeer actueel. Zie bvb het Nederlands-Duits Verdrag van 8 april 1960; het Chinees-Birmaans Verdrag van 28 januari 1960; het Chinees-Nepalees Verdrag van 21 maart 1960.

(3) Zie ook voor een beknopt overzicht van dit geschil: C.G. Fenwick, *The Honduras-Nicaragua Boundary Dispute. American Journal of International Law*, vol. 51, (1957), p. 761 en vv. Cf. eveneens: J. Sommariva - Salazar, *Limites entre Nicaragua y Honduras*. Leiden, 1957, 349 blz.

(4) Het Hof was van oordeel dat de verwijzing naar artikel 4 van het Verdrag een vergissing was en dat in feite artikel 5 bedoeld werd.

(5) *I.C.J. Reports 1960, p. 206.*

(6) *I.C.J. Reports 1960, p. 207.*

(7) *I.C.J. Reports 1960, p. 208.*

(8) *Idem*, pp. 208 - 209.

(9) *Idem*, p. 209.

(10) *Idem*, *ibidem*.

(11) *Idem*, *ead. loc.*

(12) *I.C.J. Reports 1960, p. 213.*

(13) Dit was de mening van Rechter Sir Percy Spender welke aan het arrest van het Hof een individuele opinie liet volgen. Daarin zegt hij o.m.: « As to the contentions of Nicaragua that the Award is null on the grounds of (a) Excess of jurisdiction (b) Essential error (c) Lack or inadequacy of reasons in support of the Award, I agree that Nicaragua, by reason of its conduct subsequent to the Award being made, is precluded from relying upon any one of these contentions to invalidate the Award... I rest my opinion exclusively on the ground of preclusion. It is unnecessary to determine whether but for this preclusion any of these contentions of Nicaragua would have afforded a cause of nullity. To attempt to do so would be, in my view, an irrelevant excursion » p. 220.

(14) *Guggenheim, Traité de droit international public*, vol. II, p. 114.

(15) *Oppenheim-Lauterpacht, International Law*, vol. I, 8e uitg., 1955, nr 553: « They may... agree informally upon the interpretation, and execute the treaty accordingly ».

(16) *Constitution of the Maritime Safety Committee of the Inter-Governmental Maritime Consultative Organization, Advisory opinion of 8 June 1960. I.C.J. Reports 1960, p. 150.*

(17) *Idem*, p. 167. Zie eveneens: Sir Gerald Fitzmaurice. *The Law and Procedure of the International Court of Justice. British Yearbook of International Law*, 1957, p. 223: « The way in which the parties have actually conducted themselves in relation to the treaty affords legitimate evidence as to its correct interpretation ». In dezelfde zin: het advies van het Permanent Internationaal Gerechtshof over de bevoegdheid van de gerechtshoven in Danzig, C.P.J.I., *Série B*, nr 15, p. 18: « The intention of the Parties, which is to be ascertained from the contents of the Agreement, taking into consideration the manner in which the Agreement has been applied, is decisive ».

(18) *Johnson, The International and Comparative Quarterly*, vol. X (1960), p. 337.

(19) *I.C.J. Reports 1960, p. 206.*

(20) Cf. het artikel 11 van het *Ontwerp van Conventie over de scheidsrechterlijke procedure*, aangenomen door de

Commissie voor het Internationaal Recht van de Verenigde Naties. *Commentaire sur le projet de Convention sur la procédure arbitrale*. New York, 1955, p. 46 en vv. « Le tribunal arbitral, maître de sa compétence, dispose des pouvoirs les plus larges pour interpréter le compromis ». In het verslag van de Commissie aan de Algemene Vergadering wordt verder gezegd dat het arbitragehof « a également le droit de compléter le compromis toutes les fois que cela est nécessaire pour que l'arbitrage puisse aboutir à la solution intégrale du litige ». *Idem*, p. 48.

(21) Oppenheim - Lauterpacht, *Op. cit.*, nr 510. Ch. Rousseau, *Droit international public*, 1953, p. 27: « Aujourd'hui il est hors de doute que le traité n'est conclu que par l'échange des ratifications entre les parties contractantes ». Anzilotti, *Cours de droit international*, 1929, p. 369. *Guggenheim, Op. cit.*, vol. I, p. 72; Verdross, *Völkerrecht*, 3e uitg. 1955, p. 141.

(22) C.P.J.I., *Série A*, nr 23, p. 20.

(23) Dahm, *Völkerrecht*, III, p. 80 en vv.

(24) Bowett, *Estoppel before international tribunals and its relation to acquiescence*. *British Yearbook of International Law*, 1957, pp. 176-177. Friede, *Das Estoppel-Prinzip*

im Völkerrecht, *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 1935, p. 517. Menzel, *Estoppel-Prinzip*. *Wörterbuch des Völkerrechts*, 2e uitg. 1960, I, p. 441. M. Waëlbroeck, *L'acquiescement en droit des Gens*, *Rivista di diritto internazionale*, vol. 44 (1961), p. 51.

(25) C.P.J.I., *Série A*, nr 20/21, p. 39.

(26) *Compte rendu non-corrige* de la séance du 16 septembre 1960, pp. 51-52. Dit was eveneens het standpunt van professor Herbert Briggs in zijn pleidooi. C.R. van 20 september 1960, p. 19 vv.

(27) I.C.J. *Reports* 1951.

(28) *Idem*, p. 130.

(29) *Idem*, p. 139.

(30) In deze zin: Schwartzberger, *The fundamental principles of international law*, *Recueil de l'Académie de droit international*, vol. 87 (1955-I), p. 253.

(31) Zie de reeds aangehaalde individuele opvatting van Rechter Sir Percy Spender in nota nr 13.

(32) Lauterpacht, *Recognition in international law*, 1947, p. 427 en vv.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 3 november 1960.

Eerste voorzitter: M. de Clippele.

Raadsheer-verslaggever: M. Valentin.

Advokaat-generaal: M. Delange.

Advokaten: Mrs. Simont en Pirson.

Gewijsde in strafzaken. — Omvang van het gezag van gewijsde.

Het gezag van het over de publieke vordering gewijsde strekt zich uit en is beperkt tot de beslissing en de redenen, die het noodzakelijk fundament van de beslissing en de redenen, die het noodzakelijk fundament van de beslissing zijn.

De in een strafvonnis opgenomen overwegingen betreffende de verantwoordelijkheid van een derde maken te zijnen opzichte niet het gewijsde uit.

Massart en C.O.O. Luik t./

Gemeente Wandre en Provincie Luik.

Gelet op he bestreden arrest op 18 juni 1959 door het Hof van beroep te Luik gewezen:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken, 418 en 320 van het Strafwetboek, 1350, 1351, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 15, 16, 1° en 4°, en 26, 1° van het koninklijk besluit van 8 april 1954 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, 97 van de Grondwet, doordat het bestreden arrest, onder wijziging van het vonnis a quo, het middel afgewezen heeft dat door aanleggers in hun regelmatig voor het Hof neergelegde conclusies ontwikkeld en afgeleid was uit het feit dat het vonnis van de politierechtbank te Luik van 29 maart 1957, hetwelk aanlegger Massart en de medebeklaagde Jamin vrijgesproken had, een erga omnes gewijsde uitmaakte hieromtrent dat het betwiste ongeval en dienvolgens de letselen waaraan aanlegger Massart leed het gevolg waren van de vergissing van signalisatie waarvan de medebeklaagde Jamin het slachtoffer geweest was, een vergissing welke aan de overheden, verwerende partijen, belast met het verzekeren van de veiligheid van het verkeer, te wijten was, en dienvolgens beslist heeft dat de aan verweersters toegerekende fout niet uit

het aldus gewijsde bleek, om de reden dat « ter zake de in de redenen van het politievonnis aan de bestuurlijke overheden toegerekende fout geen met het dispositief onafscheidelijk verbonden grond is »,

dan wanneer, daar het bovengemelde, op 29 maart 1957 door de politierechtbank gewezen vonnis, de medebeklaagde Jamin van de telastlegging van onvrijwillige slagen en verwondingen vrijgesproken heeft omdat hij onontkoombaar een vergissing begaan had die te wijten was aan de bestuurlijke overheid, huidige verweersters, welke, indien zij een afwijking aan de regels van de wettelijke voorrang wensen aan te brengen, verplicht zijn, om er niet aan blootgesteld te zijn verantwoordelijk te staan, al de noodzakelijke maatregelen te nemen om de volledige doelmatigheid van de tekens te verzekeren, daaruit uitdrukkelijk blijkt dat het ongeval waarvan aanlegger het slachtoffer geweest is zonder verband met enige onvoorzichtigheid van de beklagde was en noodzakelijk te wijten is aan de fout door de politierechtbank tegen de bestuurlijke overheid vastgesteld; waaruit volgt dat de aan verweersters verweten vergissing, de reden van de vrijspraak van de beklagden Massart en Jamin uitmaakt en dat door te weigeren ze aan te nemen, de feitenrechters het gezag van het gewijsde in strafzaken miskend hebben:

Overwegende dat het gezag van het over de publieke vordering gewijsde zich uitstrekt en beperkt is tot de beslissing en de redenen, die het noodzakelijke fundament van dit dispositief zijn;

Overwegende dat het arrest erop wijst, zonder deswege gecritiseerd te zijn, dat het vonnis van de politierechtbank te Luik van 29 maart 1957 aanlegger en zijn medebeklaagde Jamin heeft vrijgesproken om de reden dat zij misleid werden wat betreft de betekenis van een verkeersteken, op de door aanlegger gevolgde weg geplaatst en onrechtmatig door de administratieve overheid in stand gehouden ofschoon het niet met het in de bijlagen van het koninklijk besluit op het verkeer gegeven model strookte;

Overwegende dat, al kon hij het bestaan van de grond van rechtvaardigheid, waarvan de aanneming tot de beslissing van vrijspraak van beklagden geleid had, niet opnieuw ter sprake brengen, de burgerlijke rechter niet gebonden was door de beoordeling van de politierechtbank wat betreft de toerekenbaarheid van het ongeval aan een fout van de bestuurlijke overheid; dat, inderdaad, alleen de vaststelling dat het ongeval aan aanlegger en aan zijn medebeklaagde niet te wijten was hun vrijspraak rechtvaardigde;

Dat, dienvolgens, de overwegingen van de politierechtbank betreffende de verantwoordelijkheid van een derde niet het gewijsde te zijnen opzichte uitmaakten; Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, het vonnis a quo wijzigende, aanleggers hun eis ontzegt die strekte tot het bekomen van verweersters van de vergoeding van de schadelijke gevolgen van het aan aanlegger Massart overkomen ongeval, om de reden dat «al kan het feit een onregelmatig teken te hebben laten voortbestaan een fout uitmaken, het ter zake geenszins bewezen is, door enig element van het dossier, dat er een noodzakelijk oorzakelijkheidsverband tussen deze fout en de aanrijding tussen de auto van Jamin en het motorwiel van geïntimeerde Massart zou bestaan; dat inderdaad, de weggebruikers geen rekening hoeven te houden met een kennelijk onregelmatig teken, evenmin als met een teken dat 's nachts niet verlicht of voor hun gezicht verborgen is; dat de aanwezigheid van het onregelmatige teken dus niet noodzakelijk behoefde te leiden tot het ongeval waarvan appellant Massart (huidig aanlegger) het slachtoffer geweest is».

dan wanneer, erop gewezen hebbende dat Massart, vóór de politierechtbank te Luik vervolgd uit hoofde van, rijdende op een weg voorzien van een teken 1 A, onder meer nagelaten te hebben de doorgang vrij te laten voor de bestuurder die reed op de weg welke hij ging oprijden, aanlegger Massart van die telastlegging vrijgesproken is omdat hij door het onregelmatig teken misleid was, de feitenrechters niet, zonder zich tegen te spreken, konden beslissen dat er niet noodzakelijk een verband van oorzaak tot gevolg lag tussen het bestaan van een onregelmatig teken en het litigieuze ongeval, daar de weggebruikers geen rekening hoeven te houden met een kennelijk onregelmatig teken, vermits er uit hun vaststellingen blijkt dat aanlegger met het onregelmatig teken geen rekening gehouden had; waaruit volgt dat het bestreden arrest niet wettig met redenen omkleed is:

Overwegende dat het feit een onregelmatig teken te hebben laten voortbestaan, ongetwijfeld de oorzaak van een ongeval kan uitmaken maar niet noodzakelijk dit gevolg met zich brengt;

Overwegende dat het niet tegenstrijdig is vast te stellen, enerzijds, dat aanlegger geen rekening gehouden had met het onregelmatige teken en te beslissen, anderzijds, dat het ongeval niet noodzakelijk te wijten is aan de aanwezigheid van dit teken hetwelk de weggebruikers niet behoefden in acht te nemen;

Dat het middel in feite niet opgaat;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, onder wijziging van het vonnis a quo, aanleggers hun eis ontzegt om de reden dat er ter zake geen oorzakelijkheidsverband bestaat tussen het feit een onregelmatig teken te hebben laten voortbestaan en de litigieuze aanrijding, zonder te antwoorden op de in naam van aanleggers neergelegde conclusies die lieten gelden dat «het ongeval zoals het zich voorgedaan heeft in verband staat met de vergissing die de bestuurders onontkoombaar begaan hebben, ter oorzaak van de nalatigheid van de openbare machten»;

Overwegende dat het bestreden arrest door vast te stellen dat, ter zake, er geen oorzakelijkheidsverband

tussen de aanwezigheid van het onregelmatig teken en het ongeval bestond, impliciet de bewering van aanleggers beantwoord heeft;

Dat inderdaad deze reden noodzakelijk onderstelt dat de aan gezegd teken te wijten vergissing van de bestuurders, tot het ontstaan van de schade niet bijgedragen heeft;

Dat het middel in feite niet opgaat;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanleggers tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 13 april 1961.

Voorzitter : M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever : M. Valentin.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten : Mrs. Van Rijn en della Faille d'Huyse.

Rechterlijke inrichting. — Niet vermelding van de aanwezigheid van een magistraat van het openbaar ministerie op de terechtzitting van het hof van beroep in het zittingsblad of in het arrest. — Nietigheid van het arrest.

Uit de artikelen 2, 150, 151 van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting en 138 Rv., alsmede uit par. X van het enig artikel van de wet van 25 oktober 1919, verlengd door de wet van 18 augustus 1928, blijkt, dat het openbaar ministerie, behalve de bij een bijzondere bepaling gegeven uitzonderingen, met het hof van beroep een geheel vormt en dat het hof in zijn afwezigheid niet wettig samengesteld is en derhalve de zaken waarvan het kennis heeft gekregen, niet wettig ter terechtzitting kan behandelen, zonder dat er behoeft te worden onderscheiden tussen de zaken, die aan het openbaar ministerie verplicht medegedeeld worden en die waarvan de mededeling facultatief is.

de Launoit t/ Naveau en Behets.

Gelet op het bestreden arrest op 21 oktober 1959 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 30, 96, 101 en 105 van de Grondwet, 1, 2, 5 en 6 van de titel VIII van de wet op de rechterlijke inrichting van 16-24 augustus 1790, 36 van het decreet van 30 maart 1808 bevattende het reglement op de politie en de discipline van de hoven en rechtbanken, 6, 7, 45 en 47 van de wet van 20 april 1810 op de rechterlijke organisatie en de rechtsbedeling, 83, 89 tot 92, 138 W.B.R., 92 (gewijzigd bij de wet van 17 augustus 1903, artikel 3), 84, 150, 151 (gewijzigd bij de wet van 29 maart 1929, artikel 2), 155, 156 van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting gepubliceerd in uitvoering van het K.B. van 22 februari 1892, 1, paragraaf X, van de wet van 25 oktober 1919, waarvan de toepassing door de wet van 18 augustus 1928 verlengd werd,

doordat noch uit de zittingsbladen noch uit enig document waarop het Hof vermag acht te slaan, blijkt dat een ambtenaar van het openbaar ministerie de terechtzittingen van het Hof van Beroep van 13 mei, 20 mei, 27 mei 1959, waarop de partijen geconcludeerd en gepleit hebben, bijgewoond heeft,

dan wanneer de aanwezigheid van het openbaar ministerie op de terechtzittingen van de in burgerlijke zaken uitspraak doende hoven van beroep vereist is, al komt de zaak ja dan neen van rechtswege in aanmerking om medegedeeld te worden, buiten de ten deze vreemde bij de wet bepaalde uitzonderingen; dan wanneer deze aanwezigheid een substantiële regel uitmaakt zonder welke het rechtscollège niet regelmatig samengesteld is, en waarvan het Hof van Cassatie het naleven moet kunnen nagaan, en dan wanneer, daar het onderzoek van de zaak vervolgd is voor een rechtscollège waarvan de regelmatige samenstelling niet bewezen is, dit onderzoek niet wettig vervolgd is en het arrest ten gevolge van dit onregelmatig onderzoek gewezen, nietig is;

Overwegende dat, volgens het bij de voorziening gevoegde blad van de door het Hof van Beroep in de zaak op 6, 13, 20 en 27 mei 1959 gehouden terechtzittingen, in de loop waarvan de partijen conclusies voorgelezen en neergelegd, en gepleit hebben, het Hof op deze terechtzittingen samengesteld was uit de heren Renard, voorzitter; Caprasse en Capelle, raads heren; en Close, griffier; dat de debatten op 27 mei 1959 gesloten werden en de zaak in beraad gehouden werd;

Overwegende dat noch dit zittingsblad noch het bestreden arrest van de aanwezigheid van een magistraat van het openbaar ministerie op de evenvermelde terechtzittingen gewag maken;

Overwegende dat uit de artikelen 82, 150, 151, van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting en 138 W.B.R., alsmede uit paragraaf X van het enig artikel van de wet van 25 oktober 1919 verlengd door de wet van 18 augustus 1928, blijkt dat het openbaar ministerie, behalve de bij een bijzondere bepaling gegeven en ten deze vreemde uitzonderingen, met het Hof van Beroep een geheel vormt en dat het Hof in zijn afwezigheid niet wettig samengesteld is en derhalve de zaken waarvan het kennis heeft gekregen niet wettig ter terechtzitting kan behandelen, zonder dat er behoeft te worden onderscheiden tussen de zaken die aan het openbaar ministerie verplicht medegedeeld worden en die waarvan de mededeling facultatief is;

En overwegende dat het bestreden arrest, steunende op een nietig onderzoek ter terechtzitting, zelf nietig is;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerders tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad

RAAD VAN STATE

6de Kamer. — 8 juni 1961.

Voorzitter : M. Vauthier.

Raadsheren : M.M. Declaire en Coyette.

Auditeur : M. Huberlant.

Advokaten : Mtrs. Stassen en Cambier.

Vraag tot voorlegging van advocatencorrespondentie.
— Geheim karakter.

De consultatie, opgevat ter voorlichting van de tegenpartij is vertrouwelijk en door het beroepsgeheim gedekt; het feit dat de consultatie in een beslissing wordt vermeld, verandert niets aan het vertrouwelijk karakter ervan.

Delhauteur t/ Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

Arrest n° 8645.

Gezien het op 26 maart 1960 ingediende verzoekschrift, waarbij Albert Delhauteur de nietigverklaring vordert van de beslissing van de raad van beheer van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas van 16 december 1959 en van de dienstorder n° 1246 van 28 januari 1960 tot uitvoering daarvan, een en ander op 29 januari 1960 ter kennis van de verzoeker gebracht;

Overwegende dat de bestreden beslissing van 16 december 1959 verwijst naar een consultatie, die Mr. Cambier aan verweerster heeft verleend over de strekking van de beslissing, welke de raad van beheer van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas op 26 februari 1958 heeft genomen; dat de bestreden beslissing die consultatie als volgt in de aanhef vermeldt :

« Overwegende dat de door de raad van beheer in zijn vergadering van 26 februari 1958 genomen beslissing, de taalwet en het bij koninklijk besluit van 28 april 1947 gewijzigde koninklijk besluit van 6 januari 1933 op het gehele personeel van de instelling toe te passen en dus de beslissing van 29 januari 1948 in te trekken, voor zover zij het voordeel van de taalwet, wat het kader der bureauchefs betreft, afschaft;

Overwegende de consultatie, die Mr. Cyr. Cambier in zijn brieven van 22 april, 5 mei, 6 mei en 16 juni 1959 over de strekking van de evengenoemde beslissing heeft verleend »;

Overwegende dat verzoeker in zijn brief van 25 juli 1960 overlegging heeft gevraagd van :

1) Mr. Cambier's consultatie, waarop de bestreden beslissing van 16 december 1959 steunt;

2) de tussen verweerster en Mr. Cambier gevoerde briefwisseling, welke onder meer bevat de brieven van 22 april, 5 en 6 mei en 16 juni 1959;

dat de tegenpartij heeft gemeend « de verantwoordelijkheid niet op zich te nemen, een advocatencorrespondentie als een stuk uit het administratief dossier te beschouwen »; dat zij dan ook geweigerd heeft, de gevorderde stukken bij het administratief dossier te voegen;

Overwegende dat verzoeker, zonder het beginsel te betwisten dat de correspondentie, die een advocaat stuurt aan degene die hij bijstaat, geheim is, doet gelden dat de consultatie en de brieven van de raadsman van de tegenpartij niet langer vertrouwelijk zijn, sinds de tegenpartij er zelf in de bestreden beslissing melding van maakt; dat hij betoogt dat de aangevoerde stukken zodoende een grondslag voor de be-

streden beslissing en dus een onderdeel van het administratief dossier zijn geworden;

Overwegende dat de brieven, die de raadsman aan de tegenpartij heeft gestuurd en de consultatie die hij haar heeft gegeven, niet tot stand zijn gekomen om voor het gerecht te worden gebracht; dat die consultatie, opgevat ter voorlichting van de tegenpartij, vertrouwelijk en door het beroepsgeheim gedekt was; dat het feit, dat de consultatie in de bestreden beslissing van 16 december 1959 is vermeld, niets verandert aan het vertrouwelijk karakter ervan; dat verzoekers tusseneis niet gegrond is,

Besluit

Artikel 1 :

De door verzoeker ingestelde eis, dat de Raad van State de overlegging beveelt van de consultatie welke de tegenpartij van haar raadsman heeft ontvangen, is afgewezen.

Artikel 2.

Verzoeker beschikt vanaf de kennisgeving van het tegenwoordige arrest over een termijn van een maand om zijn memorie van wederantwoord aan de griffie van de Raad van State toe te sturen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 6 juli 1957.

Voorzitter: M. Schilling.

Raadsheren : M.M. De Foy en Sury.

Adv. Generaal : M. Blondeel.

Advokaten : Mrs. Coens en Verschuieren.

Schade. — Arbeidsonbekwaamheid. — Vergoedingen voor lichamelijke schade. — Berekening op netto-loon. — Aftrek van de bedrijfsbelasting.

De vergoedingen toegekend aan een slachtoffer op grond van het gemeen recht zijn niet onderworpen aan de bedrijfsbelasting zelfs wanneer het bedrag van deze vergoedingen vastgesteld wordt in verhouding tot het verlies van beroepsinkomsten, omdat ze hun oorzaak niet vinden in de uitoefening van een winstgevende bedrijvigheid.

Dergelijke vergoedingen behoren niet tot een der categorieën van beroepsinkomsten op beperkende wijze aangeduid in art. 25 § 1 van de samengeordende wetten op de inkomstenbelasting.

Het bedrag van de bedrijfsbelasting dient derhalve van het brutoloon afgetrokken te worden.

O.M. Maximus L. en N.V. Le Phenix Belge t./Smet C.

Overwegende dat wat de periode van tijdelijke werkonbekwaamheid betreft, de burgerlijke partij de sociale bijdragen normaal moet voortbetalen, omdat zij onzeker was nopens haar toekomst; dat deze bijdragen trouwens afgehouden worden van de vergoedingen uitbetaald door de verzekeraar-wet;

Overwegende dat betichte voorhoudt dat, in ieder geval, het bedrag van de bedrijfsbelasting van het bruto-loon dient afgetrokken te worden;

Overwegende dat de vergoedingen uitgekeerd op grond van de wet op de arbeidsongevallen belastingsvrijdom genieten wanneer zij toegekend worden tot

herstel van een verlies van bezoldiging, waarvan het bedrag ten minste 80 % vertegenwoordigt van het bruto-loon der verloren bezoldiging;

Overwegende echter, dat in casu, de vergoedingen ten laste van betichte aan de burgerlijke partij toegekend worden op grond van het gemeen recht; dat zij dan niet onderhevig zijn aan de bedrijfsbelasting, zelfs wanneer het bedrag van deze vergoedingen vastgesteld wordt, in verhouding met het verlies aan beroepsinkomsten, omdat zij hun oorzaak vinden in de schade ondergaan door het slachtoffer in zijn lichamelijke integriteit en niet in de uitoefening van om het even welke winstgevende bedrijvigheid; dat dergelijke vergoedingen, dienvolgens, niet behoren tot een der categoriën van beroepsinkomsten op beperkende wijze aangeduid in art. 25 § 1 van de samengeordende wetten op de inkomstenbelastingen;

Overwegende derhalve dat het bedrag van de bedrijfsbelasting van het bruto-loon dient afgetrokken te worden; dat rekening gehouden met de hierboven voorziene onderzoeksmaatregel, het thans niet mogelijk blijkt het bedrag van de bedrijfsbelasting vast te stellen;

Overwegende echter, dat het gepast voorkomt reeds een belangrijke provisie aan de burgerlijke partij toe te kennen.

.....

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 16 januari 1961.

Voorzitter: M. Maraite.

Raadsheren : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Advokaat-generaal : Mr. Matthijs.

Advokaten : Mrs. E. Salières en E. Van Dessel.

1. Burgerlijke rechtsvordering. — Advies openbaar ministerie. — Uitbrenging in openbare zitting. — Niet-vermelding in vonnis. — Nietigheid van vonnis. — Evokatie.

2. Aansprakelijkheid. — Schade veroorzaakt door dieren (artikel 1385 B.W.). — Koeuitwerpsels op rijbaan. — Zichtbare hindernis. — Uitwijkingsmogelijkheid. — Onvoorzichtigheid van motorrijder. — Geen aansprakelijkheid van eigenaar der dieren.

1. Het vonnis dat gewezen werd na advies van het Openbaar Ministerie, dient op straf van nietigheid te vermelden, dat dit advies in openbare terechtzitting werd uitgebracht.

Aangezien partijen over de grond van het geschil concludeerden is de zaak in staat om bij één eind-arrest beslecht te worden en trekt het Hof de zaak tot zich.

2. De eigenaar van een dier of hij die het gebruikt, zolang het tot zijn dienst staat, is verantwoordelijk (artikel 1385 B.W.) voor de schade door het dier veroorzaakt, hetzij het dier onder zijn bewaking is, hetzij het verdwaald of ontsnapt is. Artikel 1385 B.W. legt een volstrekt vermoeden van schuld op de eigenaar van het dier.

Het slachtoffer moet dienvolgens, om in zijn vordering te slagen, geen schuld in hoofde van de eigenaar bewijzen; deze kan aan zijn aansprakelijkheid slechts ontsnappen, door het bewijs te leveren van een vreemde oorzaak, namelijk, dat de schade hoewel ontstaan door de materiële tussenkomst van het dier, veroorzaakt werd door een feit dat vreemd

is aan het dier : overmacht of toeval of schuld van het slachtoffer of van een derde.

Door verstrooidheid of onvoorzichtigheid van het slachtoffer voorzag die het slipgevaar in de koe-uitwerpsels niet, die gemakkelijk te vermijden waren; derhalve dient het zelf voor de schadelijke gevolgen van het ongeval aansprakelijk gesteld te worden.

Willems-De Breucker t/ Van der Meulen-Maes.

a) *Nietigheid van het aangevochten vonnis :*

Overwegende dat voormeld vonnis dat gewezen werd na advies van het openbaar ministerie niet vermeldt dat dit advies uitgebracht werd in openbare terechtzitting;

dat evenmin enigerlei ander rechtsgeldig bewijs zoals een uittreksel uit het zittingsblad wordt overgelegd nopens de vervulling van deze op straf van nietigheid voorgeschreven pleegvorm (art. 112 W.B.R. en 96 G.W.);

dat het vonnis « a quo » daarom ambtshalve nietig dient verklaard te worden;

Overwegende dat partijen over de grond van het geschil geconcludeerd hebben en de zaak in staat is om definitief bij één arrest beslecht te worden; dat evocatie derhalve toegelaten is overeenkomstig artikel 473 W.B.R.;

Overwegende dat het niet vereist voorkomt elke nutteloze vertraging in de oplossing van het geschil te vermijden;

b) *ten gronde :*

Overwegende dat appellante, handelende zowel in eigen naam als in hoedanigheid van moeder-voogdes en beheerster der goederen van haar minderjarige dochter Willems Louise, geïntimeerden gedagvaard heeft om zich solidairlijk te horen veroordelen haar uit hoofde van een dodelijk verkeersongeval waarvan haar echtgenoot Willems Henri het slachtoffer geweest is de som van één miljoen, gebracht in de loop van het geding op 1.677.333 F ten titel van schadevergoeding te betalen met de gerechtelijke interesten en de kosten des gedings;

Overwegende dat de vordering gesteund is op de artikels 1382, 1383, 1384 en 1385 B.W.;

Overwegende dat uit het strafrechtelijk vooronderzoek gebleken is dat wijlen Willems Henri op 28 juli 1957 rond 19,30 u. per moto op de steenweg Dendermonde - St. Niklaas, wijk Tereken, met een snelheid van 40 km per uur reed toen hij voorbij de bocht plotseling slipte in aldaar liggende uitwerpsels afkomstig van een der zes koeien welke de twee eerste geïntimeerden kort vooraf samen uit de weide terug naar de stal hadden geleid;

dat voornoemde Willems Henri dientengevolge zijn evenwicht verloor na rechts uitgeslibberd te hebben met het achterwiel van zijn voertuig in de straatgoot terecht kwam;

dat hij ten gronde viel en 's anderendaags om 10.15 u. ingevolge een schedelbreuk in de Stedelijke Kliniek overleed zonder tot het bewustzijn te zijn gekomen;

Overwegende dat, bij afwezigheid van andere factoren welke een invloed ter zake zouden hebben kunnen uitoefenen : regen, vochtigheid, mist, duisternis, tegenliggers of andere hindernissen, het buiten kijf is dat er tussen hogerbedoelde koeienuitwerpsels en het ongeval een band van oorzakelijkheid bestaat;

Overwegende dat artikel 1385 B.W. bepaalt dat

« de eigenaar van een dier of hij die het gebruikt zolang het tot zijn diensst staat, verantwoordelijk is voor de schade door het dier veroorzaakt hetzij het dier onder zijn bewaking is, hetzij het verdwaald of ontsnapt is »;

Overwegende dat bovengemeld artikel in hoofde van de eigenaar van het dier een volstrekt vermoeden van schuld (Juris et de jure) instelt; (Baudry Lacantinierie en Barde, Drois Civil des Obligations D. IV 2946 blz. 1170);

dat dienvolgens appellante om in haar vordering te lukken geen fout moet bewijzen in hoofde van beide eerste geïntimeerden en deze laatsten slechts aan hun verantwoordelijkheid kunnen ontsnappen door het bewijs van een vreemde oorzaak, dit is door te bewijzen dat de schade hoewel ontstaan door de materiële tussenkomst van hun dier veroorzaakt werd door het feit dat vreemd is aan dit dier : overmacht of toeval of schuld van het slachtoffer of van een derde (Verbr. 23-6-1932, Pas. I-200-R.P.D.B. V° Responsabilité nr 1050 - De Page, Droit Civil D. II, nr 1015 - Dabin et Lagasse Examen de jurisprudence R.C.J.B. 1959 nr. 75 blez. 220);

Overwegende dat uit de gegevens van het opsporingsonderzoek en meer bepaald uit de vaststellingen der verbalisanten kort na het ongeval alsook uit de alsdan door hen afgenomen verklaringen van de ooggetuigen met zekerheid kan worden afgeleid dat dit ongeval enkel en alleen te wijten is aan de verstrooidheid of onvoorzichtigheid van Willems Henri, die alhoewel hij, van uit de bocht, de op een afstand van 40 meter in het midden van de steenweg over een lengte van 25 meter verspreide koeienuitwerpsels duidelijk kon bemerken en als motorrijwielbestuurder het daardoor ontstaand slipgevaar voor zijn voertuig moest voorzien, zonder noodzaak vlak op deze koeienuitwerpsels gereden heeft;

Overwegende dat Willems Henri des te gemakkelijker kwestieuze koeienuitwerpsels kon ontwijken daar, de door de verbalisanten opgemaakte schets waarvan de nauwkeurigheid niet ernstig kan worden betwist, hij, tussen de ganse 25 meter lange streep op de kasseien gevormd door deze uitwerpsels en de boord van het rechtervoetpad, over een afstand van 1,70 m. tot 2,50 m. beschikte om ongehinderd te kunnen doorgaan; dat verder hij bij afwezigheid van tegenliggers de linkerzijde van de steenweg kon gebruiken welke ook een niet bevuilde breedte van ongeveer 2,50 m. vertoonde;

Overwegende dat appellante ten onrechte aanvoert dat Willems Henri bovengemelde uitwijkingsmanoeuvre niet heeft kunnen uitvoeren om reden dat de koeienuitwerpsels waren uitgedroogd en mitsdien niet konden worden bespeurd;

Overwegende dat deze aanvoering geen steek houdt vermits, nu de koeien amper een kwart uur vóór het ongeval aldaar waren voorbijgegaan en getuige Nys René bevestigt dat de koeienuitwerpsels nog tamelijk nat waren, zij in het midden van de steenweg een groene streep vormden en als dusdanig een zichtbare hindernis vormden voor een voorzichtige motorrijder;

Overwegende dat de bewering van appellante als zou, in strijd met de aanduidingen, van bovengemelde schets waarnaar de koeienuitwerpsels slechts een streep van amper 0,60 m. breedte uitmaken, gans de rijbaan met koedrek of minstens met een breedte van 1,50 m. overdekt geweest zijn geenszins met de werkelijkheid strookt;

Overwegende dat appellante te vergeefs tot staving

van deze bewering de verklaringen van de getuigen De Bruyker Louisa en Callewaert Roger inroept;

dat immers deze verklaringen, uitgaande van getuigen die meer dan twee maanden na het ongeval en op verzoek van appellante werden onderhoord, niet kunnen opwegen tegen voormelde bevindingen van de rijkswacht en tegen de spontane en oprechte verklaringen afgelegd door eerste geïntimeerde onmiddellijk na het ongeval en luidens dewelke de uitwerpsels waarvoor hij op zij gegaan is afkomstig waren van één koe en wel van de middelste der drie koeien geleid door tweede geïntimeerde;

Overwegende dat uit al het voorgaande volgt dat Willems Henri alleen verantwoordelijk is voor de schadelijke gevolgen van het ongeval;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting de heer advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies, alle andere of meer omvattende besluiten verwerpend; rechtdoende op tegenspraak tegenover beide eerste geïntimeerden en bij verstek om te verschijnen tegenover derde geïntimeerde, verklaart appellante ontvankelijk in haar beroep; verklaart het aangevochten vonnis nietig, trekt de zaak tot zich en ten gronde wijzend, geeft akte aan appellante dat zij uitdrukkelijk het beroep tegenover derde geïntimeerde verzaakt; wijst de eis van appellante als ongegrond af; veroordeelt appellante tot de kosten van beide aanleggen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 1 juni 1961.

Voorziter : M. Bossaert.

Raadsheren : M.M. Santenaire en Beeckman.

Advokaat-generaal : M. Matthijs.

Advokaten : Mrs. Gilberte Cardon, O. Hubené, J. Eeckhout, Van Durme en Bove (allen van de balie te Gent).

1. Eigendomsrecht. — Genot. — Nabuurschap. — Evenwicht tussen beide eigendommen verbroken. — Ongewone stoornissen aan de nabuur opgelegd. — Oprichting van een flatgebouw. — Schade. — Schadeloosstelling door de bouwheer.
2. Aannemer. — Architect. — Oprichting van een flatgebouw. — Schade aan naburig woonhuis. — Geen conceptie- noch executiefouten. — Verhaal van bouwheer tegen aannemer en architect ongegrond. — Bouwheer alleen schadeloosstelling verschuldigd.

1. *Krachtens art. 544 B.W. heeft ieder eigenaar recht op het normaal genot van zijn eigendom, terwijl de naburige eigenaars een gelijk genotsrecht bezitten. Daaruit volgt dat de eigenaar zijn eigendomsrecht op zodanige wijze moet uitoefenen dat hij geen abnormale nadelen aan de naburige eigenaar veroorzaakt, terwijl deze echter wel de gewone ongemakken van het buurschap moet dulden, zodat er evenwicht bestaat tussen de wederzijdse rechten der eigenaars. De eigenaar van een onroerend goed schendt dit evenwicht wanneer hij, zonder een onrechtmatige daad te plegen, nochtans aan de nabuur stoornissen oplegt, die de gewone nadelen van het buurschap overtreffen; krachtens de traditie en het algemeen principe vastgelegd in art. 11*

van de Grondwet, moet hij het verbroken evenwicht herstellen door de betaling van rechtmatige vergoeding; aan deze verplichting kan hij zich niet onttrekken onder voorwendsel dat hij geen de minste ervaring heeft inzake bouwwerken, daar niet enkel zodanige beschouwing aan de tussen geburen bestaande verhoudingen vreemd is, doch bovendien normaal beseft kan worden dat het oprichten van een belangrijk gebouw (flatgebouw van zeven verdiepingen, waarvan de fundering het inslaan van palen, alsmede uitgravings- en onderschoeiingswerken vereiste) naast een gewoon woonhuis, de stabiliteit van dit laatste ernstig in gevaar kon brengen. Indien de oprichting van dergelijk gebouw niet mogelijk was zonder daardoor schade te veroorzaken aan de gebuur, moest de bouwheer zich ervan onthouden het werk te doen uitvoeren; bij gebreke daaraan, is hij compensatie verschuldigd.

2. *Zo, bij het oprichten van een gebouw, hoofdaannemer, architect en onderaannemer hun medewerking verleend hebben tot het veroorzaken van de schade aan een naburig huis, volgt daaruit niet dat de bouwheer tegen hen een verhaal kan uitoefenen, wanneer geen enkele conceptie- noch executiefout tegen een van hen werd vastgesteld. Indien hoofd- en onderaannemer het initiatief namen, tijdens de uitvoering van het werk, dringende herstellingen uit te voeren om alle verdere schade te voorkomen, hebben zij dit slechts gedaan ten bewarende titel en onder voorbehoud van al hun rechten, terwijl het door de bouwheer ingeroepen beding, waarbij de architect alléén de verantwoordelijkheid van het werk opnam, van geen tel is ter zake.*

Cavens t/ Maeterlinck, Nevejans, Claessens,
Mr. Jacobs q.q. en N.V. « Pieux Vibro ».

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent, eerste burgerlijke Kamer, op 2 juni 1958;

Overwegende dat de geïntimeerde Claessens, ofschoon behoorlijk gedagvaard, geen pleitbezorger heeft gesteld;

Overwegende dat het principaal beroep en de incidentele beroepen tijdig en in regelmatige vorm werden ingesteld;

Overwegende dat appellant, in 1951, naast het woonhuis van eerste geïntimeerde een flatgebouw van zeven verdiepingen door hoofdaannemer De Muyter deed bouwen, volgens plan en lastenboek en onder het toezicht van architect Claessens;

dat de N.V. « Pieux Vibro » in onderaanneming gelast werd met het inslaan der palen voor de fundering, terwijl Nevejans P. de uitgravings- en onderschoeiingswerken uitvoerde.

Overwegende dat J. Maeterlinck de bouwheer Cavens, de hoofdaannemer De Muyter, die failliet werd verklaard en wiens curator Mter Jacobs, het geding heeft hervat, de onderaannemers N.V. « Pieux Vibro » en Nevejans aanspreekt in vergoeding van de schade aan zijn eigendom veroorzaakt door het uitvoeren van bedoelde werken;

Overwegende dat bij bevelschrift in kortgeding dd. 25 oktober 1954 een college van drie deskundigen werd aangesteld met opdracht de aangerichte schade vast te stellen, de oorzaak der schade te bepalen en de herstellingskosten te schatten;

Overwegende dat de regelmatigheid van de expertise vóór de rechtbank werd betwist; dat de eerste rechter,

om oordeelkundige redenen die het Hof bijtreedt, te recht het middel heeft verworpen;

dat dienaangaande geen grieven worden geformuleerd;

Overwegende dat de experten, na grondig onderzoek van de toestand, tot het besluit zijn gekomen dat het woonhuis van eerste geïntimeerde tamelijk erg beschadigd werd ten gevolge van het bouwen van kwetsieus appartementsgebouw en dat vier vijfden der schade veroorzaakt werden door het heien van palen en één vijfde door de uitgravings- en onderschoringswerken;

dat de experten zeer nauwkeurig de volgorde der werken en hun uitvoeringswijze hebben beschreven;

dat zij nergens enige conceptiefout of enige fout in de uitvoering van de constructie hebben vastgesteld;

dat zij aanstippen dat de firma « Pieux Vibro » vijf en vijftig palen heeft geslagen, waarvan meerdere op zeventig centimeter van de scheidsmuur der woningen Willems en Maeterlinck, dit volgens de aanwijzingen van de raadgever-specialist in beton van het studiebureau Panstatic;

Overwegende dat het heien der palen volgens de regelen van de kunst werd uitgevoerd;

dat de experten uitdrukkelijk vermelden dat de keuze van het gebruikt palenstelsel, niettegenstaande de verwekte en te verwachten schade ter zake te verantwoorden is en dat het gebruik van een duur vijzelstelsel, hetwelk zij als de enige perfecte oplossing bestempelen, een wanverhouding zou hebben verwekt tussen deze kosten en de kosten van het gebouw, wanverhouding die in privaatgebouwen — aldus de expertise — niet te verantwoorden is en praktisch nooit voorkomt; dat ook, volgens de experten, het vijzelstelsel uitgesloten was voor de onderschoeiingswerken;

Overwegende dat Cavens alle verantwoordelijkheid negeert omdat geen enkele aquiliaanse fout in zijn hoofd werd vastgesteld;

Overwegende dat men zeker niet als fout kan aanzien het feit dat appellant het vijzelstelsel niet heeft verkozen, nu de experten zelf adviseren dat dit systeem in het besproken geval niet verantwoord was;

Overwegende echter dat krachtens artikel 544 B.W. ieder eigenaar recht heeft op het normaal genot van zijn eigendom; dat de naburige eigenaars een gelijk genotsrecht bezitten;

dat hieruit volgt dat de eigenaar zijn eigendomsrecht op die wijze moet uitoefenen dat hij geen abnormale nadelen aan de naburige eigenaar veroorzaakt, terwijl deze wel de gewone ongemakken van de buurschap moet dulden; dat er aldus een evenwicht bestaat tussen de wederzijdse rechten der eigenaars, hetwelk moet worden geëerbiedigd;

Overwegende dat de eigenaar van een onroerend goed dit evenwicht schendt wanneer hij, zonder een foutieve daad te stellen, aan de nabuur stoornissen oplegt die de gewone nadelen van het buurschap overtreffen;

dat hij in dit geval, krachtens de traditie en het algemeen principe van artikel 11 der grondwet het verbroken evenwicht moet herstellen door de betaling van een rechtmatige vergoeding (Verbr. 6-IV-1960, Pas. 1960-I-915);

Overwegende dat de aan het huis van Maeterlinck aangerichte schade voortspruit uit de verstoringe uitoefening door appellant van zijn eigendomsrecht; dat Cavens derhalve tegenover eerste geïntimeerde gehouden is tot volledige schadeloosstelling;

Overwegende dat appellant zich aan deze verplichting niet kan onttrekken onder voorwendsel dat hij geen de minste ervaring heeft in zake bouwwerk;

dat zulks niets te maken heeft met de tussen gebouwen bestaande verhoudingen;

dat, bovendien, appellant toch moest hebben beseft dat het oprichten van een belangrijk gebouw naast een gewoon woonhuis de stabiliteit van dit laatste ernstig in gevaar kon brengen;

Overwegende dat indien het niet mogelijk was het flatgebouw op te richten zonder daardoor schade te verwekken aan de geboor, de bouwheer zich moest onthouden het werk te doen uitvoeren, of bij gebreke hieraan compensatie verschuldigd is;

Overwegende dat zo de hoofdaannemer, de architect en de onderaannemer hun medewerking hebben verleend tot het aanrichten van de vastgestelde schade daaruit niet volgt dat appellant tegenover hen een verhaal kan uitoefenen, nu geen enkele conceptie- noch executiefout werd vastgesteld;

Overwegende dat het recht van Maeterlinck op vergoeding uitsluitend zijn grondslag vindend in de regelen die de betrekkingen tussen aanpalende eigenaars beheersen (art. 544 B.W.), namelijk in de schadelijke gevolgen van de schending door Cavens van het evenwicht van gelijke nabuurrechten, men niet inziet op welke grond de hoofdaannemer, de onderaannemer en de architect zouden moeten tussenkomen in de betaling van een vergoeding die enkel bestemd is om het evenwicht tussen twee eigendommen te herstellen (R.A.R. 1961, nr 6625, Studie L. Westof);

Overwegende dat indien De Muyter en « Pieux Vibro » het initiatief hebben genomen, tijdens de uitvoering van het werk, dringende herstellingen uit te voeren om alle verdere schade te voorkomen, zij dit slechts hebben gedaan ten bewarende titel en onder voorbehoud van al hun rechten;

Overwegende dat de door appellant ingeroepen stipulatie waarbij de architect Claessens alléén de verantwoordelijkheid van het werk opnam (brief 3 november 1951) ter zake geen rol speelt, vermits in conceptie of uitvoering van het bouwwerk geen fout te vinden is en geen vrijwaring uit anderen hoofde gevorderd wordt;

Overwegende dat Mter Jacobs q.q. in zijn besluit-schrift betekend op 23 juni 1959 verklaart zich te gedragen naar het oordeel van het Hof wat betreft de grond van het geding;

Wat betreft het bedrag der schade :

Overwegende dat de experten oordeelkundig het bedrag der uitgevoerde en nog uit te voeren herstellingswerken geraamd hebben op 111.912,20 F + fiscale taks 5.596 F; dat de benadeelde partij recht heeft op een volledige herstelling, ongeacht de ouderdom van het geteisterd huis; dat immers Maeterlinck geen de minste schade zou hebben geleden indien appellant de toestand van zijn eigendom niet totaal gewijzigd had;

Overwegende verder dat het bedrag van 96.000 F voor blijvende minderwaarde verantwoord is;

Overwegende dat de experten voor ongemakken en stoornissen een vergoeding hebben voorgesteld van 54.000 F; dat eerste geïntimeerde, in eerste aanleg zich met dit bedrag akkoord heeft verklaard; dat hij echter, onder voorwendsel dat de toestand voortduurt sedert het inleiden van het geding, hetzij sedert ruim zes jaar, bij incidenteel beroep een vermeerdering van de vergoeding vordert op basis van 18.000 F per jaar, het zij voor zes jaar 108.000 F;

Overwegende dat de som van 54.000 F bestemd was om in eenmaal al de ongemakken en stoornissen te vergoeden en de vergoeding aldus geen periodiek karakter heeft;

Overwegende dat Cavens dienvolgens aan eerste ge-

intimeerde een bedrag van 267.508,20 F verschuldigd is;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935,

Wijzende bij verstek ten opzichte van Claessens en op tegenspraak ten aanzien der andere partijen;

Alle andere besluiten als ongegrond verwerpend,

Gehoord in openbare terechtzitting de heer eerste advocaat-generaal Vanhoudt in zijn advies,

Ontvangt het hoofdzakelijk en de incidentele beroepen; verklaart het hoofdzakelijk beroep en het incidentele beroep van J. Maeterlinck ongegrond, het incidentele beroep van «Pieux Vibro» gegrond; doet dienvolgens het vonnis a quo te niet en, opnieuw wijzende, veroordeelt appellant om aan eerste geïntimeerde een som van 267.508,20 F te betalen, meer de vergoedende intresten vanaf 20 november 1951 tot de dagvaarding en vervolgens de gerechtelijke intresten;

Verklaart ongegrond de vordering in zover zij gericht is tegen de N.V. «Pieux Vibro», Pierre Nevejans, Mter Jacobs q.q.

Verklaart de oproeping van architect Claessens door de N.V. «Pieux Vibro» zonder voorwerp;

Stelt genoemde partijen buiten zaak;

Verwijst appellant in de kosten van beide aanleggen, daarin begrepen de kosten van kortgeding en van expertise;

Verwijst de N.V. «Pieux Vibro» in de kosten van haar procedure tegen de architect Claessens;

Verwerpt een niet gedateerde noch getekende pleitnota van «Pietx Vibro» waarvan niet blijkt dat zij medegedeeld werd aan de andere partijen;

Beveelt de afscheiding der kosten ten behoeve van Mter Dubois en van Mter Cruyt, pleitbezorgers die ter terechtzitting bevestigden de voorschotten te hebben gedaan.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 3 november 1961.

Voorzitter : M. Ulrix.

Raadsheren : M.M. Vermeire en Winants.

Advokaat-generaal : M. Kellens.

Advokaten : Mrs. Raeymaekers, Jagenau loco Ruiters, Smeets en Koninckx.

Onrechtmatige overheidsdaad. — Noodlottige afloop van de bij het Regentsbesluit van 6 februari 1946 voorgeschreven door een geneesheer op verzoek van een gemeente verrichte koepokinenting. — Aansprakelijkheid van de Staat.

Bij besluit van de Prins-Regent dd. 6 februari 1946 is de verplichte koepokinenting van de kinderen tussen de derde en twaalfde maand na de geboorte voorgeschreven, onder bedreiging van strafrechtelijke sancties tegen de in verzuim zijnde ouders. Deze verplichting werd door de Staat opgelegd in de wetenschap, dat daardoor ernstige complicaties in het organisme van de gevaccineerde kinderen konden ontstaan, zoals het overeten van sommige ziekten, waaronder voornamelijk de «encephalitis postvaccinalis», soms gepaard gaande met dodelijke afloop.

Door deze inenting verplichtend op te leggen doet de Staat wetens en willens aan zijn onderho-

rigen een zwaar risico lopen wat hun gezondheids-gaafheid betreft. Hij begaat aldus een fout van burgerlijke aard, komt althans tekort aan zijn plicht van vooruitzicht en voorzorg en is verplicht tot vergoeding van de schade, die hij door zijn bewust toedoen in het leven roept. De besluiten van de uitvoerende macht moeten niet alleen overeen stemmen met de wet maar tevens met de wetten in het algemeen. (Grondwet 107). Aldus zal de beslissing van de openbare overheid als foutief moeten worden aangemerkt, wanneer ze getroffen wordt zonder inachtneming van de verplichting tot voorzichtigheid, die bij de artikelen 1382 en 1383 B.W. aan eenieder, ook aan de openbare overheid, is opgelegd.

Nu in het onderhavige geval niet betwist is, dat de vaccinatie een hersenverweking met verlamming en wezenloosheid tot gevolg had, is het zonder enig belang vast te stellen, dat de noodlottige gevolgen van de koepokinenting slechts in zeer kleine getale voorkomen; evenmin kan aangevoerd worden, dat de Staat ten behoeve van het algemeen welzijn heeft gehandeld, nu de pokziekte praktisch verduwen is.

De gemeente, die door haar burgemeester de bevolking waarschuwt, dat zij de wettelijke verplichting heeft de in aanmerking komende kinderen tegen de pokziekte te doen of te laten inenten, maar verzuimt bekend te maken, dat aan deze verplichting niet moet voldaan worden, indien medische tegenaanwijzingen voorhanden zijn, begaat geen in oorzakelijk verband met de schade staande fout, nu niet blijkt dat terzake zichtbare tegenaanwijzingen aanwezig waren en in de huidige stand van de medische wetenschap verborgen tegenaanwijzingen niet kunnen vastgesteld worden.

De geneesheer, die op verzoek van de gemeente de inenting verrichtte, is evenmin aansprakelijk, daar hij er zich toe beperkt heeft een wettelijk voorschrift na te leven en elk bewijs ontbreekt, dat hij bij de uitvoering van zijn opdracht enige fout zou bedreven hebben.

Houben-Maesen en cs. t/ Belgische Staat
(Minister van Volksgezondheid),
de gemeente Uikhoven en Humblé.

Gelet op de stukken van het geding, bepaaldelijk op het in regelmatige uitgifte voorgelegd vonnis van de Burgerlijke Rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Tongeren, gewezen op 9 december 1960;

Overwegende dat het hoger beroep tegen deze beslissing gericht regelmatig is naar de vorm, tijdig werd ingeslagen en dat geen gronden van niet-ontvankelijkheid daartegen aangevoerd worden, noch voorhanden zijn;

I. Ten aanzien van de feiten:

Overwegende dat uit de ter zake gevoerde debatten gebleken is dat de dochter van de appellanten, genaamd Linette, Lambertine, Marie Ghislaine op 12 mei 1952 de verplichte koepokinenting onderging op voet van het besluit van de Prins Regent d.d. 6 februari 1936, dat kort nadien vastgesteld werd dat zij, tengevolge van deze vaccinatie, door een hersenontsteking aangetast werd, waardoor zij niet alleen lichamelijke verlamming, doch eveneens geesteszwakheid opliep; dat het geval als ongeneesbaar voorkomt;

Overwegende dat de appellanten de Belgische Staat, de Gemeente Uikhoven en Dokter Humblé gedagvaard hebben tot het bekomen van schadeloosstelling-wegens

de letsels die hun kind behouden heeft tengerechter hun eis volledig afgewezen heeft;

II. Ten aanzien van het recht :

Aansprakelijkheid van de Belgische Staat.

Overwegende dat de eerste rechter de tegen de Belgische staat departement van Volksgezondheid, ingesteld vordering ongegrond verklaard heeft op grond van de volgende beschouwingen : « Overwegende dat de Belgische staat niet verantwoordelijk is wanneer hij een wettelijke verplichting oplegt (alzo door het Besluit van de Prins Regent van 6 februari 1946, die de koepokinenting verplichtend maakt tussen de derde en de twaalfde maand na de geboorte), omdat hij souverain oordeelt welke verplichtingen hij aan de bewoners van het Rijk oplegt; dat in de mate dat deze wettelijke verplichtingen schadelijke gevolgen veroorzaakt, de Rechtbank de souveraine daad van de Staat niet mag oordelen ».

Overwegende dat deze stelling, in dusdanig absolute bewoording uitgedrukt, geen rekening houdt met de bescherming, die de Hoven en Rechtbanken aan de enkeling verschuldigd zijn en tot het verlenen van dewelke zij door de Grondwet zelve aangesteld werden en zulks ter bestrijding van de misbruiken waartoe zich in de loop van de geschiedenis een alvermogenende Staat plichtig maakte, onder miskenning van de burgerlijke rechten van zijn onderhorigen;

Overwegende weliswaar dat het grondbeginsel van de scheiding van de machten de rechtsmachten niet toelaat de nietigheid uit te spreken van de wetten en verordeningen, noch, in principe, de uitvoering dezer te dwarsbomen, evenmin in ongepaste bewoordingen kritiek op voormelde uit te oefenen, maar dat het wel de taak van deze rechtsmachten is tegen eender wie op te treden, ook tegen openbare besturen, telkens deze een burgerlijk recht gekrenkt hebben, zowel door een beslissing als door de uitvoering dezer, op voorwaarde althans dat bij een dezer gelegenheden een fout, in de zin van artikel 1382 en volgend van het burgerlijk wetboek, begaan werd;

Overwegende, enerzijds, dat eenieder recht heeft op het behoud van zijn fysieke en intellectuele gaafheid; dat aldus, anderzijds, behoort te worden onderzocht of de Belgische Staat, bij het verplichtend stellen van de koepokinenting, ene fout in hoger aangeduide zin bedreven heeft;

Overwegende dat de Belgische Staat, door het uitvaardigen van het Besluit van de Prins Regent, d.d. 6 februari 1946, de koepokinenting verplichtend verklaard heeft en tegen het verzuim van deze maatregel ten overstaan van de ouders met strafrechterlijke sancties gedreigd heeft; dat hij deze medische bewerking opgelegd heeft, wel wetend — en in weerwil daarvan — dat daardoor zware complicaties kunnen ontstaan in het organisme van de gevaccineerde kinderen, bepaaldelijk door het overenten van sommige ziekten, waar-tussen voornamelijk de « encephalitis postvaccinalis » en dewelke in sommige gevallen met dodelijke afloop kunnen gepaard gaan, fatale afloop die zich niet alleen in het buitenland, maar ook in België voorgedaan heeft; dat het inderdaad mogelijk is en voorkomt dat het virus van de encephalitis samen met de entstof in het lichaam ingevoerd wordt, zoals het eveneens kan geschieden dat de vaccinatie toegepast wordt op een gestel, dat reeds de kiem van deze ziekte bevat, terwijl het medisch tot nog toe onmogelijk is bedoelde kiem voorafgaandelijk te ontdekken; dat het tevens mogelijk is dat ingeente bacteriën op onvoldoende wijze verzwakt waren, gelet op het weerstandsvermogen van

het kind, wanneer in de praktijk dergelijke interventies in reeks plaats grijpen en bij middel van ene steeds even sterke dosis, dat, ten slotte, de Belgische Staat er ook wetend van was dat niet alleen in het publiek, doch eveneens in medische middelen bezwaren opgerezen zijn, niet tegen de vaccinatie zelf, doch wel tegen de verplichting daartoe, behalve in geval van pokiepidemie; dat zulks zo waar is dat, ten overstaan van veel meer ernstige en alleszins meer verspreide ziekten, zoals poliomyelitis, door de publieke overheid van de verplichte vaccinatie afgezien wordt,

Overwegende dat uit deze beschouwingen voortvloeit dat met de verplichte inenting op te leggen, de Belgische Staat wetens en willens aan zijn onderhorigen een zwaar risico doet lopen wat hun gezondheidsgaafheid betreft, zodat hieruit behoort afgeleid te worden dat hij — zulks doende — een fout van burgerlijke aard bedreven heeft alleszins een gemis aan vooruitzicht of voorzorg, hoe gering dit ook moge wezen, maar tengevolge van hetwelk hij tot schadeloosstelling verplicht is, vermits door zijn bewust toedoen een schade in het leven geroepen wordt; dat inderdaad, de besluiten van de uitvoerende macht gelijkvormig moeten zijn niet alleen met de wet op grond waarvan ze genomen worden, maar tevens met de wetten in het algemeen (Grondwet art. 107); dat aldus de beslissing van openbare overheid als foutief dient bestempeld te worden, wanneer ze getroffen werd zonder inachtneming van de verplichting tot voorzichtigheid die, bij artikelen 1382 en 1382 van het Burgerlijke Wetboek, aan eenieder — ook aan de openbare overheid — opgelegd is;

Overwegende dat het bij het beoordelen van huidig geval zonder enig belang is vast te stellen dat de noodlottige gevolgen van de pokinenting slechts in zeer kleine getale voorkomen, daar waar het niet betwist wordt dat in het tegenwoordig geding de ziekte van het kind van de aanleggers het gevolg is geweest van de bewerking waaraan het onderworpen werd; dat het evenmin opgaat aan te voeren dat de Staat gehandeld heeft ten behoeve van het algemeen welzijn, wanneer het vaststaat dat de menselijke pokken een ziekte daarstellen, die praktisch verdwenen is, waaruit dan ook volgt dat het zelfbestaan niet in het gedrang komt noch een dringende tussenkomst ten behoeve van het levensbehoud van zijn onderhorigen geboden is;

Aansprakelijkheid van de gemeente Uikhoven;

Overwegende dat tegen de Gemeente Uikhoven, die er zich toe beperkt heeft, langs haar burgemeester om, de appellanten ervan te verwittigen dat zij de wettelijke verplichtingen hadden de besproken inenting te doen of te laten doen, alleen aangevoerd wordt dat zij verzuimd heeft bedoelde appellanten er tevens attent op te maken dat zij zich aan deze verplichting mochten onttrekken, indien er medische tegenaanwijzingen voorhanden waren;

Overwegende dat dit verzuim inderdaad gepleegd werd, doch dat het geen oorzakelijk verband vertoont met de toegebrachte schade, vermits het ter zake niet blijkt dat zichtbare tegenaanwijzingen aanwezig waren en dat het verder, zoals reeds hoger opgemerkt werd, niet mogelijk is, in de staat van de huidige medische wetenschap een verborgen tegenaanwijzing te ontwaren;

Aansprakelijkheid van Dokter Humblé;

Overwegende dat deze geneesheer, die de vaccinatie verrichtte, daartoe is overgegaan op het verzoek van de gemeente Uikhoven, dat het zonder enig belang is na te gaan of hij bij deze gelegenheid optrad als orgaan van de Staat, dan wel in hoedanigheid van aan-

gestelde van gezegde gemeente, vermits hij er zich bij beperkt heeft een wettelijk voorschrift na te leven en het ter zake niet bewezen werd dat hij bij de uitvoering van zijn opdracht enige fout bedreven heeft;

Overwegende inderdaad dat niet tegen hem aangevoerd wordt dat er bij het kind van de appellanten zichtbare tegenaanwijzingen te bespeuren waren, dewelke tot vrijstelling van inenting hadden moeten aanleiding geven; dat tenslotte, zoals reeds herhaaldelijk in onderhavig arrest aangestipt werd, de geneeskundige tot nog toe onmachtig is verborgen tegenaanwijzingen te ontdekken;

Overwegende dat ten slotte de appellanten er zich bij beperken te veronderstellen dat de schade is kunnen ontstaan, hetzij door een onvoldoende sterilisatie van het gebezigd materiaal, hetzij door een gebruik van een ongeschikte entstof, hetzij door een ondeugdelijke vaccinatie; dat zij wel een expertise aanvragen om deze daadzaken of een hunner te bewijzen, doch dat het in het oog springt dat dergelijke onderzoeksmaatregelen, na zoveel jaren, volstrekt ondoelmatig is en enkel van aard om belangrijke onkosten te veroorzaken;

III. Ten aanzien van de tegeneis van geïntimeerde Humblé :

Overwegende dat deze tegeneis eveneens door de eerste rechter afgewezen werd en dat het voorkomt dat geïntimeerde eraan verzaakt, vermits hij de bevestiging van het bestreden vonnis aanvraagt;

IV. Ten aanzien van de geleden schade :

Overwegende dat deze schade slechts zal kunnen geraamd worden na de geneeskundige expertise waarover in het beschikkend gedeelte van onderhavig arrest zal gesproken worden;

Om deze beweegredenen :

Het Hof, uitspraak doende in openbare zitting en op tegenspraak;

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935,

Gehoord het advies van de heer J. Kellens, advocaat-Generaal;

Bevestigt het bestreden vonnis, in zo verre het de geïntimeerden Gemeente Uikhoven en Dokter Humblé buiten zake gesteld heeft en de tegeneis van laatstvermelde afgewezen heeft, met veroordeling van de kosten van deze tegeneis;

Hervormt het voor het overige :

Neemt akte van de verklaring namens de Belgische Staat ter zitting van het Hof afgelegd, en volgens dewelke deze geïntimeerde niet ernstig betwist dat er rechtstreeks en noodzakelijk oorzakelijk verband bestaat tussen de besproken vaccinatie en de encephalitis door het kind van de appellanten opgelopen;

Verklaart de Belgische Staat aansprakelijk voor de schadelijke gevolgen, gesproken uit de koepokinenting die hij geboden heeft;

Verwijst hem in de kosten van de beide aanleggen;

En alvorens het bedrag van de schade te bepalen, duidt aan in hoedanigheid van deskundige, bij gebreke van de partijen zich akkoord te stellen betreffende een of drie experts van keus, de Heer Dokter Stas, wetsdokter te Tongeren, met opdracht de genaamde Houben Linette, Lambertine, Marie Ghislaine, geboren te Uikhoven op 24 mei 1951, medisch te onderzoeken, de kwalen te beschrijven die zij, tengevolge van de besproken vaccinatie, ondergaan heeft en nog ondergaat, inlichtingen te verschaffen nopens de genees-

baarheid van haar ziekte of de mogelijke verbetering van haar gezondheidstoestand, kortom alle gegevens voor te leggen, die het Hof zullen toelaten het opgelopen nadeel te schatten, dit alles bij middel van een beëindigd en met redenen omkleed verslag neer te leggen ter griffie van dit Hof;

Behoudt de verdere gerechtskosten voor.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

29 mei 1961.

Voorzitter : M. Kranzen.

Rechters : M.M. Perilleux en Strauven.

Advokaten : Mrs. J. Gruyters en Derks.

Bouwreglementen van gemeenten. — Oprichten van gebouwen zonder toelating. — Ontvankelijkheid van de vordering tot afbraak voor de burgerlijke rechter, indien de gemeente zich in de strafvervolgning niet burgerlijke partij gesteld heeft.

Een gemeentelijk bouwreglement, waarin bepaald wordt, dat benevens het opleggen van straffen, de Rechtbank, wanneer daartoe redenen aanwezig zijn, hetzij van rechtswege, hetzij op vordering van het openbaar ministerie, of van het gemeentebestuur, burgerlijke partij, het herstellen van de plaatsen in hun vorige toestand zal bevelen, past slechts het in art. 44 van het Strafwetboek vervatte principe toe. Onder de in dit artikel bedoelde « teruggaven » moet immers niet alleen verstaan worden de teruggave van de voorwerpen, die door een misdrijf aan de rechtmatige eigenaar werden ontnomen, maar ook alle maatregelen, die geschikt zijn om de gevolgen van het misdrijf te doen verdwijnen of ophouden. Deze maatregelen zijn geen straf maar herstelmaatregelen van burgerlijke aard.

Ten aanzien van de afbraak van bouwwerken moet onderscheiden worden tussen bouwwerken, waardoor delen van het publiek domein worden ingepalmd of waardoor de veiligheid van het verkeer wordt in het gedrang gebracht en bouwwerken, die alleen zonder de vereiste toelating zijn opgericht. Voor wat de eerste categorie betreft moet de strafrechter de afbraak bevelen; voor wat de tweede categorie betreft is het bevelen van de afbraak afhankelijk van een vordering van het beheer, daar dit moet beslissen of het bouwwerk al dan niet het openbaar belang schaadt.

Het beheer dat zich in een strafvervolgning wegens het bouwen zonder toelating niet burgerlijke partij gesteld heeft, is nog gerechtigd voor de burgerlijke rechter een geding strekkende tot het bevelen van de afbraak aanhangig te maken.

Stad Hasselt t/ Robben.

Overwegende dat verweerder, bij vonnis van de correctionele rechtbank, alhier, van 28 juni 1960, hebbende kracht van gewijsde, veroordeeld werd op grond van art. 4, 117 en 118 van het reglement der stad Hasselt op het bouwen, om in de Beukenstraat drie garages gebouwd te hebben zonder de toelating van het college van Burgemeester en Schepenen; dat de tegenwoordige eis er toe strekt de afbraak van deze garages te horen bevelen;

Overwegende dat verweerder opwerpt dat deze eis niet ontvankelijk zou zijn, omdat voormeld art. 118

bepaalt dat buiten de straffen in art. 117 bepaald, de rechtbank, wanneer daartoe reden bestaat, hetzij van rechtswege, hetzij op vordering van het openbaar ministerie of van het gemeentebestuur, burgerlijke partij, de herstelling van de plaatsen in hun vorige staat zal bevelen; dat hij hieruit afleidt dat alleen de correctionele rechtbank bevoegd is om dit herstel te bevelen en dat waar de correctionele rechtbank het herstel niet bevelen heeft, zoals zij moest doen, in geval hiertoe redenen aanwezig waren, deze maatregel nu niet meer kan bevelen worden omwille van het rechterlijk gewijsde;

Overwegende dat verweerder also én de onbevoegdheid van de rechtbank én de niet-ontvankelijkheid van de eis opwerpt;

Overwegende dat het bedoelde gemeentereglement, zoals andere rechtsbepalingen in zake bouwvergunning en urbanisatie, slechts de toepassing is van het principe vervat in art. 44 van het strafwetboek, hetgeen in de praktijk wel eens uit het oog verloren wordt;

Overwegende dat de teruggaven waarvan sprake in dit artikel in brede zin moeten worden opgevat en hierdoor niet alleen moet worden verstaan de teruggave van de voorwerpen, die aan de rechtmatige eigenaar ontnomen werden door een misdrijf, maar alle maatregelen bestemd om de gevolgen van het misdrijf te doen ophouden; (Les Nouvelles, Droit Pénal par. P.E. Trousse, tome I, vol. I, section III, nrs 1561 en 1562);

Dat deze maatregelen geen straf zijn, hetgeen duidelijk is wanneer men bedenkt dat zij kunnen bestaan in het bevelen van de teruggave van het gestolen goed aan de rechtmatige eigenaar, maar maatregelen van herstel van burgerlijke aard; (ibid. nr. 1564 en ook nr 1585).

Dat zij trouwens kunnen gevraagd worden door een burgerlijke partij, die toch maar alleen burgerlijke rechten kan doen gelden;

Overwegende dat wat nu betreft de afbraak van bouwwerken, er een onderscheid moet worden gemaakt tussen bouwwerken waardoor delen van het publiek domein werden ingepalmd of waardoor de veiligheid van het verkeer wordt in het gedrang gebracht en bouwwerken welke alleen zonder de nodige toelating werden opgericht;

Dat voor wat de eerste categorie werken betreft de strafrechter de afbraak moet bevelen, doch dat voor wat de tweede categorie betreft, het bevelen van de afbraak ongeschikt is aan een vordering van het beheer, daar dit moet beslissen of het bouwwerk al dan niet het openbaar belang schaadt; (ibid. nr 1586 tot en met 1590);

Overwegende dat het reglement van de Stad Hasselt deze principes juist heeft toegepast wanneer het in de eerste drie hoofdstukken gewaagt van werken welke inpalming van openbaar domein voor gevolg zouden hebben en anderzijds van werken waarvoor eenvoudig een toelating vereist is;

Overwegende dat de bepalingen van art. 118 van het gemeentereglement het logisch gevolg zijn van het hierboven gemaakt onderscheid, wanneer zij voorzien dat de strafrechtbank hetzij van rechtswege, hetzij op vordering van de burgerlijke partij de afbraak kan bevelen;

Dat de correctionele rechtbank ook terecht in het onderhavige geval, waarin het enkel ging om het ontbreken van een bouwvergunning, niet ambshalve de afbraak heeft bevelen;

Overwegende dat uit hetgeen voorafgaat echter ook volgt dat de stad Hasselt nog gerechtigd is het bur-

gerlijk geding voor de burgerlijke rechtbank in te leiden, zoals elke partij, welke door een misdrijf schade geleden heeft, het recht heeft de weg te kiezen langs dewelke zij herstel van die schade wil bekomen;

Overwegende dat voor wat nu de gegrondheid van de eis betreft, verweerder niet kan betwisten dat de bedoelde garages opgericht werden in strijd met de bepalingen van het gemeentereglement;

Overwegende anderzijds dat indien het mogelijk is dat verweerder, omwille van de toedracht van de zaak, op penaal gebied van een minder strenge toepassing van de wet heeft kunnen genieten, nochtans blijkt uit de bijgebrachte en niet betwiste foto's, dat verweerder wederrechtelijk een toestand heeft geschapen welke in de huidige ontwikkeling van de stedsbouw niet te aanvaarden is;

Gelet op de voorschriften van de art. 2-30 tot 37 der wet van 15 juni 1935, welke werden nageleefd;

Om deze redenen :

De rechtbank, uitspraak doende wedersprekelijk, verklaart zich bevoegd en verklaart de eis onvankelijk en gegrond; dienvolgens veroordeelt verweerder de drie wederrechtelijk gebouwde garages, gelegen te Hasselt, aan de Beukenstraat, sectie F, nr. 263 L 4 af te breken binnen de maand van de betekening van tegenwoordig vonnis en de plaatsen in hun oorspronkelijke toestand te herstellen;

Machtigt eiseres, in geval verweerder deze afbraak en dit herstel niet zou uitvoeren binnen de gestelde termijn, deze werken zelf uit te voeren op kosten van verweerder, kosten inbaar op enkel vertoon van de kwijting;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niet-tenstaande elke voorziening en zonder borg, behalve voor de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

15 april 1960.

Voorzitter: M. Louis.

Rechters: M.M. Brynaert en Colin.

Referendaris: M. Geysen P.

Advokaten: Mrs. Silance loco Claes en Lambrette.

1. **Taalgebruik in gerechtszaken. — Niet-toepasselijkheid van de wet op het taalgebruik in gerechtszaken op de protest-akte van een wisselbrief.**
2. **Wisselrecht. — Schorsing van het door de houder der wissels ingesteld geding tot na definitieve beslissing over de nietigverklaring van een koop op afbetaling en van het daarbij horend financieringskontraakt, waarvoor de wissels getrokken werden.**

1. *Het protest van non-betaling van een wisselbrief is een buitengerechtelijke akte. De wet op het taalgebruik in gerechtszaken is derhalve hierop niet toepasselijk, zodat een in het frans gesteld protest aan een in nederlandstalig rechtsgebied wonende betrokkene niet nietig is.*

2. *Het al te strikt aanvaarden van het abstrakt karakter van een wisselbrief kan aanleiding geven tot ernstige misbruiken, n.l. in het geval, dat de wisselbrief gecreëerd wordt tot waarborg van een ongeoorloofde verbintenis en deze verbintenis bij middel van het invorderen van de wisselbrief zou worden bereikt. Een dergelijke handeling druist in tegen de*

openbare orde en de goede zeden en zou de rechter verplichten aan de uitvoering van een ongeoorloofde verbintenis mede te werken.

In onderhavige zaak heeft de rechter de vordering van de houder van een wisselbrief geschorst tot nl de definitieve uitspraak over de in eerste instantie uitgesproken nietigheid van een koop op afbetaling en van het daarbij horend financieringscontract, waarvoor de wisselbrief getrokken werd.

C.V. « La Gestion Financière » t./ Van Pee en Van Loo.

Overwegende dat de eis strekt tot betaling van een geprotesteerde wisselbrief, geaccepteerd door verweerder Van Pee en voor aval ondertekend door verweerder Van Loo, waarop nog een saldo van 9.926 frank verschuldigd is, te vermeerderen met de protestkosten ad 150 frank en de interesten;

Inzake ontvankelijkheid.

Overwegende dat verweerders vóór alle verweer ten gronde de ontvankelijkheid der vordering betwisten, gezien de protestakte gehecht aan de wisselbrief, voorwerp der vordering, in de franse taal gesteld werd, daar waar verweerders in een nederlandstalig rechtsgebied gedomicilieerd zijn; dat de protestakte dienvolgens nietig zou zijn;

Overwegende dat de wetgeving inzake taalregeling der procedure niet van toepassing is ter zake, aangezien een protestakte een buitengerechtigde akte is, en geen akte van procedure;

Dat het taalgebruik inzake buitengerechtigde akten door de wetgever niet geregeld werd;

Dat de ingeroepen exceptie derhalve van alle grond ontbloomt is;

Ten gronde.

Overwegende dat niet betwist wordt dat kwestige wisselbrief getrokken werd in uitvoering en tot waarborg der verbintenissen afgesloten tussen de trekker van de wisselbrief, de SPRL Société Tissabel, en huidige verweerders zijnde verkoop op afbetaling van een breimachine en geregeld bij financieringscontract dd. juni 1958 waarbij eiseres als financieringsorganisme optrad;

Overwegende echter dat bij vonnis van de heer Vrederechter van het tweede kanton te Elsene dd. 9-12-1959, tegensprekelijk wat huidige partijen betreft de nietigheid werd uitgesproken van het verkoopcontract als zijnde ongeoorloofd, alsmede van het financieringscontract, zijnde accessorium van een nietig contract.

Overwegende dat beroep werd aangetekend tegen dit vonnis;

Overwegende dat verweerders de opschorsing van huidig geding vorderen tot na het in kracht van gewijsde gegaan zijn van de beslissing betreffende het ja dan neen nietig zijn der verbintenis, krachtens welke onderhavige wisselbrief getrokken werd;

Overwegende dat eiseres de niet ontvankelijkheid dezer vordering opwerpt, hoofdens het abstract karakter van de wisselbrief;

Overwegende echter dat niet betwist kan worden dat het kwestige effect een modaliteit van betaling uitmaakt van het afgesloten verkoopcontract en enkel tot waarborg strekte van de afgesloten verbintenis;

Overwegende dat ofschoon het een onbetwistbaar principe is dat wisselbrieven een titel op zich zelf uit-

maken en diensgevolge het invorderen van een wisselbrief onafhankelijk moet gesteld worden van de provisie of het contract waarin hij zijn ontstaan vindt, een al te strikt involgen van dit principe aanleiding kan geven tot waarborg van een ongeoorloofde verbintenis, en men de uitvoering van deze wil vervolgen langs het invorderen van deze titel om;

Dat dergelijke handelwijze rechtstreeks indruisen zou tegen de openbare orde en de goede zeden en de rechtbanken dienvolgens zouden genoopt worden tot medewerking aan de uitvoering van een ongeoorloofde verbintenis;

Overwegende anderzijds dat vaststaat dat eiseres houder van de wissel, rechtstreeks bijgedragen heeft tot de verwezenlijking der overeenkomst, dat zij inderdaad het voorwerp er van financierde; dat zonder financiering de verkoop niet ware tot stand gekomen;

Overwegende diensgevolge dat het passend is met het oog op een gezonde rechtsbedeling huidig geding op te schorten tot een geschil betreffende het al dan niet geoorloofd zijn der verbintenis, basis van de wisselbrief, beslecht is bij vonnis dat kracht van gewijsde ontvangen heeft;

Dit derhalve de door verweerders ingeroepen exceptie tot opschorsing van het geding gegrond is; (Fredericq, Tr. Dr. Comm., V, P. 205 nota 3 en P. 271 nota 5; Van Rijn, Dr. Comm., nr 1474 en 1582);

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Verklaart de vordering ontvankelijk;

Alvorens ten gronde te beslissen, schorst het geding tot na beslechting, bij vonnis dat kracht van gewijsde bekomen heeft, van het geschil betreffende het al dan niet geoorloofd zijn der verbintenis, basis van huidige vordering;

Verwijzen dienvolgens de zaak naar de rol onder behoud van alle rechten der partijen;

Behoudt de kosten voor.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUGGE

15 oktober 1959.

Voorzitter : M. L. D'Hoedt.

Rechters : M.M. Blondeel en Viaene.

Referendaris : M. Floré.

Advokaten : Mrs. Dinneweth en De Becker.

1. **Minnelijke schikking.** — Aard van deze instelling.
2. **Verzekering tegen minnelijke schikkingen.** — Niet in strijd met de openbare orde en goede zeden. — Toelaatbaarheid van een gelijktijdige verzekering voor rechtskundige hulp bij verschillende verzekeraars.

1. *De minnelijke schikking is een bijzondere instelling van de strafrechtspleging. Ook wanneer zij haar oorzaak vindt in een misdrijf is zij nochtans geen straf en geen gevolg van de strafvordering, die door de aanvaarding van de minnelijke schikking precies vervalt.*

2. *Een verzekering tegen minnelijke schikkingen is niet in strijd met de openbare orde en de goede zeden. Daar de minnelijke schikking afhangt van het eigenmachtig voorstel van het Openbaar Ministerie kan een verzekering niet als een hindernis voor de uitoefening van de strafvordering worden beschouwd. Er bestaan geen bezwaren tegen een*

gelijktijdige verzekering voor rechtskundige hulp bij verschillende verzekeraars.

Willems t/ « La Défense automobile et sportive ».

Overwegende dat de vordering er toe strekt opheffing te bekomen van het verstekvonnis dd. 11 december 1958, geboekt te Brugge, de 29 december 1958, kost 140 frank; en bij tegenvordering de verzekeringskontrakten onder polisnummers 36.320 en 36.321 nietig te horen verklaren met veroordeling tot terugbetaling der som van 2.110 frank meer de wettelijke verwijlrenten aan 5,5 % vanaf 24 augustus 1956 en de gerechtelijke intresten, benevens tot de gedingskosten;

Overwegende dat het verzet tijdig en regelmatig werd ingesteld en derhalve ontvankelijk is;

Overwegende dat aanlegger op verzet vooreerst opwerpt voormelde verzekeringskontrakten te hebben opgezegd;

dat evenwel deze kontrakten werden afgesloten « voor tienjaarlijkse tijdperken » en dienvolgens nog niet vervallen zijn;

Overwegende dat aanlegger op verzet verder opwerpt dat het contract onder polisnummer 36.321 nietig is als strijdig met de openbare orde en de goede zeden, omdat het de verzekerde ontslaat van een der gevolgen van de strafvordering en de uitoefening dezer vervolging in zekere mate verhindert;

Overwegende dat indien een minnelijke schikking haar oorzaak vindt in een misdrijf, zij nochtans geen gevolg is van de strafvordering dewelke door de aanvaarding der minnelijke schikking vervalt;

dat een minnelijke schikking wellicht « in feite » doch niet in rechte het karakter van een straf draagt (cfr. A.P.R., Minnelijke schikking, n° 168 en 170);

Overwegende dat de minnelijke schikking, zijnde een instelling « sui generis » in de strafrechtspleging (cfr. A.P.R., loc. cit. n° 171), afhangt van het eigenmachtig voorstel van het openbaar ministerie, zodat een verzekering voor minnelijke schikkingen niet kan beschouwd worden als een hindernis ten overstaan der uitoefening der strafvordering;

Overwegende dat aanlegger op verzet verder nog opwerpt dat verweerster op verzet weigerde bepaalde minnelijke schikkingen te betalen;

Overwegende dat het daar evenwel om overtredingen betreffende de technische controle bleek te gaan, wat niet gelijk te stellen is met overtredingen in zake de politie op het verkeer, hetgeen het beperkte voorwerp is der verzekeringsovereenkomst waarvan sprake;

Overwegende dat aanlegger op verzet ten slotte voorhoudt dat hij reeds voordien elders voor eigen schade door verantwoordelijke derden was verzekerd, zodat het verzekeringscontract onder polisnummer 36.320 van rechtswege nietig zou zijn;

Overwegende dat verweerster op verzet daartegenover terecht laat gelden dat niets belet dat men zich terzelfdertijd bij meerdere verzekeringsinstellingen voor rechtskundige hulp late verzekeren en zich aldus de bijstand van meerdere raadslieden late verschaffen;

Overwegende dat dienvolgens het verzet alsmede de tegenvordering als ongegrond voorkomen;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Wijzende op tegenspraak, alle verdere en strijdige besluiten verwerpende;

Verklaart het verzet ontvankelijk doch ongegrond;

Verklaart de tegenvordering ongegrond en dienvolgens wijst ze af;

Zegt dat het vonnis waartegen verzet zijn volle uitwerkselen zal blijven behouden; en verwijst aanlegger op verzet tot de kosten des gedinges.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

1e Kamer. — 11 mei 1960.

Voorzitter : M. Tavernier.

Rechters : M.M. Roegiers en Dhondt.

Referendaris : M. Sabbe.

Advokaten : Mrs. Leboucq en Bové.

Wegverkeer. — Toepasselijkheid van het Algemeen Wegverkeersreglement op particuliere weg. — Ver-eisten.

Moet voor de toepassing van het Algemeen Verkeersreglement als een openbare weg worden beschouwd, de particuliere weg die het uitzicht en de karaktertrekken van een openbare weg vertoont. Dit is het geval wanneer de weg langs twee huizen loopt, geen afsluiting en aanduiding betreffende het privaat eigendom aanwezig is, en de weggebruikers er gebruik van maken.

N.V. Grote Brouwerijen Ultra t/ Meyfroot.

Overwegende dat de oorspronkelijke eis voor doel heeft verzetster te horen veroordelen om aan verweerder op verzet te betalen de som van 3435 F als vergoeding van schade door verweerder op verzet geleden tengevolge van de fouten begaan door een aangestelde van verzetster;

Overwegende dat verweerder op verzet aanhaalt;

Dat zijn broeder, Gontrain Meyfroot, op 4 juni 1959 te Oostakker, rijdende met de auto Peugeot 203 van verweerder op verzet in botsing kwam met de camion Chevrolet van verzetster, bestuurd door de aangestelde, De Witte Maurits;

Dat de botsing plaats had op private eigendom, dat de eigendom Morel de Westgaver uitgeeft in de Winkelstraat, eigendom van verweerder op verzet;

Dat de auto van verzetster gereden kwam uit de eigendom Morel de Westgaver en de auto van verweerder op verzet de rechter kant van de Winkelstraat volgde;

Overwegende dat, alhoewel privaateigendom, de Winkelstraat als een openbare weg dient aangezien voor de toepassing van de wegcode; dat deze weg het uitzicht en de karakteristieken heeft van een openbare weg; dat twee huizen er door bediend worden, dat geen aanduiding van privaat recht of afsluiting voorhanden is; dat de weggebruikers er van gebruik maken;

Overwegende dat de aangestelde van verzetster, komende uit een onroerend goed een manoeuvre uitvoerde, en de doorgang van de auto van verweerder op verzet niet mocht belemmeren (artikel 17).

Overwegende dat de bewering van de aangestelde van verzetster als zou hij stil gestaan hebben op het ogenblik dat hij uit de eigendom van Morel de Westgaver kwam en daar reeds geruime tijd (ongeveer 1 minuut) stond niet kan weerhouden worden; dat deze stilstand van circa 1 minuut als zeer onwaarschijnlijk voorkomt daar daartoe geen redenen worden aangehaald; dat daarenboven zo deze stilstand moest bewezen zijn, de aangestelde van verzetster een

fout beging door zonder noodzaak stil te staan op een plaats waar het hinderlijk was voor de weggebruikers;

Om deze redenen :

De Rechtbank,
Alle meerdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende ;

Ontvangt het verzet, verklaart het ongegrond ;
Zegt dat het bestreden vonnis zal mogen uitgevoerd worden naar vorm en inhoud ;
Veroordeelt verzetster tot de gedingskosten.

NOOT : Verg. in dezelfde zin Vredegerecht (2e Kanton), Leuven, 12 april 1960. R.W. 1959/60, 1955.

VREDEGERECHT TE LEUVEN

2de Kanton. — 16 mei 1961.

Rechter : M. Theunis.

Advokaten : Mrs. Hendrickx en Le Paige.

Arbeidsongevallen op de weg naar en van het werk. — Echtgenote van slachtoffer verzorgd in een kliniek, waar het slachtoffer zelf de nachten en praktisch al zijn vrije tijd doorbracht. — Verblijfplaats in de zin van art. 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945.

Moet als verblijfplaats in de zin van art. 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945 worden beschouwd een kliniek, waar de echtgenote van het slachtoffer verzorgd werd en waar het slachtoffer zelf elke nacht en praktisch al zijn vrije tijd doorbracht.

Patroonkas voor Handel en Nijverheid
t/ Boelens, Wwe Feyten.

Aangezien wijlen de echtgenoot van tweede komparante een dodelijk ongeval opliep terwijl hij zich op 6 januari 1961 in de morgen van de Universiteitskliniek St.-Raphaël te Leuven naar de plaats van zijn werk te Tessenderlo begaf ;

Aangezien tweede komparante sedert ettelijke maanden in bedoelde kliniek in behandeling was wegens een erge kwaal (poliomyelitis) die aanhoudende zorgen en bewaking vergde ; dat het maar enkele dagen vóór zijn ongeval was dat, de toestand van zijn vrouw enigszins verbeterd zijnde, wijlen Jacques Feyten van de geneesheren toelating verkreeg bij zijn vrouw te vernachten ; dat hij dan ook, van 1 januari 1961 af, zich in de kliniek de beschikking aanschafte over een afzonderlijke kamer met twee bedden, waar hij bij de zieke elke nacht doorbracht en 's morgens alvorens naar zijn werk te vertrekken, zijn ontbijt nam ; dat hij zijn middagmaal in de kantien van de fabriek of in zijn woning te Tessenderlo gebruikte en zijn avondmaal hetzij in deze woning hetzij in de kliniek, wanneer zijn betrekking van ingenieur hem toeliet er tijdig terug te zijn ;

Aangezien daaruit voortspruit dat, sedert 1 januari 1961, de voornaamste, ja zelfs de enige « verblijfplaats » in de zin van artikel 1 van het besluit-wet van 13 december 1945, van het slachtoffer in de kliniek was, waar, buiten de uren aan zijn werk zelf en aan het traject om er zich naar te begeven gewijd, het omzeggens al zijn vrije tijd doorbracht ;

Aangezien, terwijl doorgaans aangenomen wordt, dat de werknemer zelfs meer dan één verblijfplaats kan

hebben (Cass. 25 maart 1960, Pas. 1960, I, 866), in onderhavig geval beslissen dat de verblijfplaats van Feyten Jacques niet in de kliniek was, hierop zou neerkomen dat hij hoegenaamd geen werkelijke verblijfplaats meer had, wat ongerijmd zou zijn ;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter van het tweede Kanton Leuven, recht doende tegensprekelijk, op vrijwillige verschijning der partijen overeenkomstig artikel 7 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering ;

Gelet op artikelen 2, 36, 37, 34, 41 en 64 der wet van 15 juni 1935 ;

Kennen aan eerste komparante op grond van artikel 17 der samengeordende wetten inzake arbeidsongevallen, het voordeel toe van de kosteloze rechtspleging ;

Verlenen aan eerste komparante ervan akte dat zij het geschil in elk zijner delen en ten opzichte van ieder der partijen begroot heeft op 100.000 frank zulks enkel om te voldoen aan de wetten op bevoegdheid en aanleg ;

Zeggen dat het dodelijk ongeval waarvan Feyten Jacques, echtgenote van tweede komparante op 6 januari 1961 het slachtoffer was, onder toepassing valt van het besluit-wet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitend uit de op de weg van de arbeid voorgekomen ongevallen ;

Verwijzen eerste komparante in de gedingkosten.

BOEKBESPREKING

Frans Van Isacker, De morele rechten van de auteur.

— Rechtsvergelijkende analyse der Belgische wetgeving, jurisprudentie en rechtsleer, met een woord vooraf door E. D. Hirsch Ballin. — Brussel, Ferd. Larcier. 1961. 215 p.

Het gebeurt vrij zelden dat een Belgisch jurist tot doctor promoveert vóór een Nederlandse universiteit. Dit is thans het geval geweest met Mr. Frans Van Isacker, der balie van Mechelen, die zo pas voor de faculteit der rechtsgeleerdheid van de universiteit te Amsterdam zijn voortreffelijk proefschrift heeft verdedigd over « De morele rechten van de auteur ». Het werk is thans verschenen bij de Firma Larcier te Brussel en het wordt voorafgegaan door een korte inleiding van de promotor, prof. E. D. Hirsch Ballin, de gekende specialist van het auteursrecht, professor aan de universiteiten van Amsterdam en Leiden.

Vóór de publicatie van het hier besproken proefschrift had Mr. Van Isacker reeds grote bekendheid verworven in de Vlaamse letterkunde ; hij had inderdaad enkele jaren geleden een drietal romans laten verschijnen, die allen een zeer groot succes hebben gekend en die lieten verwachten dat Mr. Van Isacker zich volledig zou wijden aan de literatuur, waarin hij zo schitterend zijn intrede had gedaan.

Het proefschrift, dat thans voor ons ligt, geeft er blijk van dat Mr. Van Isacker op even voortreffelijke wijze een streng wetenschappelijke juridische studie kan uitwerken als hij boeiende romans kan schrijven. Als auteur van literaire werken heeft hij op innige wijze vele vraagstukken van het auteursrecht mee beleefd en het was volkomen natuurlijk dat de jurist er behoefte aan gevoelde de problemen, welke de letterkundige in de praktijk had ontmoet, grondig uit te diepen. Mr. Van Isacker heeft zich dan ook sedert

verschillende jaren zeer actief bezig gehouden met de studie van het auteursrecht en hij liet desdaangaande in meerdere tijdschriften, — o.a. ook in het Rechtskundig Weekblad —, zeer opgemerkte studies verschijnen. Dit alles heeft thans geleid tot de promotie aan de universiteit te Amsterdam en tot de publicatie van het zeer interessant en het zeer degelijk proefschrift, dat hier wordt besproken.

Zoals terecht de promotor van de auteur Prof. Hirsch-Ballin het in zijn voorwoord doet opmerken, zijn de juridische werken over het auteursrecht in de Nederlandse taal zeer schaars en wij kunnen dus met des te meer genoegen het verschijnen van het werk van de schrijver toejuichen.

In zijn inleiding omschrijft Mr. Van Isacker nauwkeurig het gebied dat hij in zijn werk zal behandelen. Het auteursrecht in het algemeen vertoont twee onderscheiden aspecten: het economisch aspect, namelijk de exploitatierechten van het werk, en het morele aspect, namelijk de bescherming van het werk op alle gebied. Wanneer het economisch facet aanleiding heeft gegeven tot menigvuldige wetenschappelijke geschriften, is over het algemeen de morele kant van het auteursrecht erg verwaarloosd geworden. Het is nu deze morele zijde van de rechten van de auteur, die Mr. Van Isacker in zijn boek uitsluitend behandelt, terwijl reeds wordt aangekondigd dat een ander boek betreffende de exploitatierechten ter pers is.

Het boek van de schrijver draagt als ondertitel « Rechtsvergelijkende analyse der Belgische wetgeving, jurisprudentie en rechtsleer ». Al wordt het Belgisch recht als basis genomen van het proefschrift, toch wordt voortdurend het recht van de andere landen mede bestudeerd en met het Belgisch recht vergeleken. In zijn inleiding geeft de schrijver ons een bondig overzicht van het positief recht in België, Nederland, Duitsland en Italië, waarbij hij doet opmerken dat in de beide Benelux-landen de morele rechten van de auteur al te zeer verwaarloosd werden, al is de Nederlandse auteurswet op dit gebied heel wat breedvoeriger dan de Belgische. Hij acht het niet doelmatig dat, zoals in Duitsland, afzonderlijke wetten de rechten aangaande verschillende kunstgenres behandelen en hij onderstreept dat de Italiaanse auteurswet van 22 april 1941 wel op de meest volledige wijze handelt over de morele rechten van de auteur.

Mr. Van Isacker wijst duidelijk op zijn bedoeling, die het thema zal zijn van heel het boek: het opsporen der positieve rechtsbronnen voor de morele auteursrechten om dan, hieromtrent een behoorlijke systematiek uit te werken.

Na een ontleding van de verschillende morele auteursrechten, zoals ze o.a. in de Franse jurisprudentie werden voorgesteld, komt schrijver tot het besluit dat al deze rechten tot drie kunnen herleid worden: het recht der paterniteit, het recht op de integriteit van het werk en ten slotte het beschikkingsrecht. In dit laatste onderkent nu Mr. Van Isacker drie stadia: het retentierecht, het divulgatierecht en het recht tot inkeer. Elk van deze verschillende morele rechten wordt in het tweede deel van het boek aan een bijzondere analyse onderworpen.

Het eerst komt aan de beurt het recht der paterniteit, waarvan een nauwkeurige begripsomschrijving wordt gegeven, die heel wat breder en ook complexer is dat hetgeen men gewoonlijk onder het vaderschap over een werk verstaat. Na de positieve rechtsbronnen van dit recht der paterniteit te hebben opgespoord, zowel in de Berner conventie als in de Belgische wet van 1886, gaat Mr. Van Isacker de draagwijdte na van de souveriniteit van de auteur over

zijn werk. Hij brengt te dezer gelegenheid een scherpe kritiek uit op het arrest van het Belgisch Hof van Cassatie van 20 januari 1941, waarbij werd beslist dat een architect enkel zijn naam mag aanbrengen op een door hem ontworpen gebouw, mits toestemming van de eigenaar. Schrijver verdedigt de stelling dat de architect en de schilder hun recht van naamtekening kunnen doen gelden, ook wanneer de eerste nooit eigenaar van het gebouw geweest is en de andere het schilderij reeds heeft verkocht. Menigvuldige gevallen doen zich echter voor waarin de souveriniteit over het werk aan zekere beperkingen kan onderhevig zijn. Deze worden door de auteur geïllustreerd met typische voorbeelden.

Een gans hoofdstuk van het boek wordt gewijd aan de onvervreemdbaarheid van het paterniteitsrecht. Door vervreemden wordt hier bedoeld dat de auteur zijn prerogatieven « krachtens dewelke hij ten allen tijde de erkenning van het vaderschap kan opeisen of zoniet de anonymiteit of de pseudonimiteit kan opleggen, zou overdragen aan een ander, die dus in zijn plaats en bij uitsluiting voortaan van de auteur zelf, deze prerogatieven zou kunnen uitoefenen ». Dit begrip der vervreemding mag niet verward worden met het verzaken van de auteur aan zijn recht om de paterniteit bekend te maken of in te roepen. Mr. Van Isacker toont aan dat de thesis van de onvervreemdbaarheid geenszins in strijd is met de positieve wet. Daar de vervreemding van het recht der paterniteit ingaat tegen de openbare orde, acht hij alle overeenkomsten desdaangaande volkomen nietig, ook als het gaat om werken uitgevoerd in dienstverband of bij huur van werk, terwijl het recht ook na de dood van de auteur beschermd blijft.

Uitvoerig is het onderzoek dat Mr. Van Isacker instelt aangaande het beschikkingsrecht, waaraan hij een volsterkt souverain karakter toekent en waarvan hij de positieve rechtsgronden nagaat in de wet van 1886, in de Berner conventie, doch ook nog in een diepere bron, namelijk de Grondwet en wel in de constitutionele vrijheid van de burger. Wanneer het divulgatierecht, namelijk het recht het werk al of niet te divulgeren vrij eenvoudig is, doen zich uiterst delicate problemen voor bij zekere andere zijden van het beschikkingsrecht, namelijk het retentierecht en het recht tot inkeer. Welke zijn namelijk de gevolgen van beslaglegging op een kunstwerk, beslaglegging die in zekere mate wordt toegelaten, maar dan slechts bij bepaalde werken en op voorwaarde dat ze volledig zouden voltooid zijn. Wanneer kan nu een kunstwerk als volkomen voltooid geacht worden?

Welke zijn de juridische gevolgen van de overeenkomsten nopens het maken of leveren van auteurswerk; in welke mate blijft bij dergelijke overeenkomsten het retentierecht bestaan? Delicate vraagstukken, die onderzocht worden in doctrine en rechtspraak.

Vermelden wij dat Mr. Van Isacker er op aandringt dat een herziening van de wet van 1886 zou tot stand komen, — en namelijk van haar artikel 9 —, en dat ten opzichte van een auteur van plastisch werk alle onderscheid tussen de rechten van de schuldeisers vóór en na de dood zou afgeschaft worden. Hij acht het ook in algemene zin verkeerd en zelfs gevaarlijk, voor plastisch werk af te wijken van het principe der absolute souveriniteit van de auteur in zake de divulgatie van zijn werk. De misbruiken welke zich zouden kunnen voordoen vanwege de artist ten opzichte van zijn schuldeisers zouden kunnen ondervangen worden door de toepassing der theorie van het misbruik van recht.

Zeer omstreden zijn sommige kwesties betreffende het recht tot inkeer, waardoor de auteur beslist zijn werk uit de publieke omgang terug te trekken, het eventueel te vernietigen, ofwel het te wijzigen alvorens het opnieuw onder het publiek te verspreiden. Over sommige punten is de rechtspraak het volkomen eens, namelijk dat een kunstenaar nooit kan eisen het werk, dat hij verkocht heeft, terug te vorderen of terug in te kopen, of het recht van de eigenaar op de publieke expositie van het voorwerp te betwisten. Buiten deze twee gevallen zijn de discussies echter menigvuldig. Schrijver, die zich vooral steunt op de grondwettelijke oorsprong van het recht tot inkeer onderzoekt er al de modaliteiten van, gaat de oplossingen na zoals ze voorkomen in het vergelijkend recht en drukt de mening uit, de lege feranda, dat de Belgische auteurswetgeving er aan duidelijkheid zou bij winnen wanneer het recht op inkeer en zijn onvervreemdbaar karakter op duidelijke wijze zouden geformuleerd worden en dat de auteur ten allen tijde, bij uitoefening van dit recht, aan de rechtbank de verbreking van een tweeledige overeenkomst zou kunnen vragen, mits, volgens de bepalingen van het gemeen recht, de schade te vergoeden.

Een interessant hoofdstuk is datgene waarin Mr. Van Isacker de terugslag onderzoekt van een dienstovereenkomst op het beschikkingsrecht, een vraagstuk waarover in België het positief recht volkomen zwijgt. Hierbij komt schrijver tot de conclusie dat, welke ook de theoretische stellingen mogen zijn, de uitoefening van een recht tot inkeer op werken, ontstaan onder dienstverband, in de praktijk zoniet uitgesloten dan toch moeilijk denkbaar is.

De analyse tot dewelke Mr. Van Isacker voor het beschikkingsrecht is overgegaan leidt hem tot het besluit dit recht eveneens volstrekt onvervreemdbaar is en dat het ook na het overlijden van de auteur bescherming geniet, gedurende de door de Berner Konventie vastgestelde periode van 50 jaren post mortem.

Uiteindelijk wordt door Mr. Van Isacker dezelfde analyse toegepast op het recht op integriteit, waarvan hij eveneens de positieve rechtsbronnen aangeeft en het absoluut karakter adstrueert. Om dit absoluut karakter aan te tonen onderzoekt de schrijver een aantal grensgevallen, bij vertaling, adaptatie, epuratie van een film of een roman, citaat, reproductie, zelfs parodie, enz. Ooh de onvervreemdbaarheid van het recht op integriteit wordt door de schrijver ontleed. Hij onderscheidt hier tussen het primitief werk van de auteur zelf en, wat hij noemt, het gederiveerd werk, namelijk een bewerking of adaptatie. Deze beide begrippen worden al te dikwijls verward. Bij het primitief werk is de onvervreemdbaarheid van de integriteit vanzelfsprekend. Ten opzichte van een gederiveerd werk doen er zich delicate problemen voor, zo bv. bij het verfilmen van een roman, bij het vertalen van een literair werk, bij het componeren op een literaire tekst, gevallen waaromtrent de behandeling in rechtspraak en rechtspraak door de schrijver wordt gewikt en gewogen.

Ten slotte behandelt Mr. Isacker nog het recht op integriteit na de dood van de auteur, dat, zoals alle morele rechten, niet overgaat in het patrimonium van erfgenamen, doch in naam van de auteur dient uitgeoefend te worden. Niettegenstaande zekere schrijvers de stelling voorstaan dat ook, na het verstrijken van de periode van vijftig jaar na het overlijden van de schepper van het werk, het recht op integriteit blijft voortbestaan, is Mr. Van Isacker van oordeel dat het recht op integriteit vervalt wanneer het werk in

het publiek domein komt. Indien de erfgenamen ook na deze periode nog een zekere controle behouden op de integriteit der werken van hun erflater, zal zulks gesteund zijn niet op het auteursrecht, doch wel op het gemeen recht. Schrijver is er geen partijganger van zekere instellingen, bv. de academiën, een blijvend recht van toezicht te erkennen op de integriteit van een kunstwerk. Hij acht zulks tegenstrijdig met de noodzakelijke bewegingsvrijheid, die op cultureel gebied dient erkend. Slechts in één enkel geval zou hij overheidstussenkomst gerechtvaardigd achten, namelijk ten opzichte van kunstwerken die slechts in één enkel exemplaar bestaan en het principe, dat in België opgesloten is in de wet van 7 augustus 1931 op de bewaring van monumenten en landschappen, namelijk het classeren ervan, zou misschien op andere kunstwerken kunnen toegepast worden.

Deze korte samenvatting zal voor zeker de belangstelling prikkelen van hen die zich interesseren aan het auteursrecht en hen er toe aanzetten het werk van Mr. Van Isacker te lezen. Het is vlot en aangenaam geschreven, het is gesteund op een oorspronkelijke systematiek, het is uitstekend gedocumenteerd en het is een waardevolle bijdrage tot de Vlaamse rechtswetenschap. Wij zijn er zeer gelukkig om dat een Nederlandse universiteit, door de promotie van de schrijver tot doctor in de rechtswetenschap, eveneens deze waarde heeft erkend.

René Victor.

BALIELEVEN

Conférence Libre du Jeune Barreau de Liège.

De Luikse confraters hielden op zaterdag, 18 november, hun plechtige openingszitting in de Assisenzaal van dit enig prinsbisshoppelijk paleis, dat hun als rechtsgebouw is gegeven.

Een zeer talrijk publiek was aanwezig. De Ministers Vermeylen, Merlot en Servais, evenals de Eerste Voorzitter van het Hof te Luik en de Procureur-Generaal woonden de plechtigheid bij. Veel vreemde en binnenlandse balies of conferenties waren vertegenwoordigd.

Het was voor dit uitgelezen en aandachtig gehoor dat Meester John Collard, Voorzitter van de Conferentie, het woord nam en onmiddellijk het «appel des morts» deed, dat door zijn eenvoud en ingetogenheid een grote indruk liet.

Voor de heer Stafhouder Janne heeft de Voorzitter hartelijke sympathie en diepe eerbied. Maar toch — precies als wou hij een verjaring stuiten — werd het woordje «Libre» uit de benaming van de Conferentie nog eens sterk onderlijnd: vrij van elk hoger gezag, ongebonden, volkomen zelfstandig.

Voorzitter J. Collard had voor eenieder een woord van welkom o.m. voor het Rechtskundig Weekblad, dat voor de eerste maal op de plechtigheid vertegenwoordigd was en waarmee voortaan nauwer contact zal worden gehouden.

Nu krijgt Meester Jacques Henry het woord over: «Cette extrême frontière. Essai sur Albert Camus».

1945! Een jong stagist treedt toe tot de balie. Regelmatig volgt, zoals dat behoort, de advocaat vele burgerlijke en penale zittingen. Ook de Krijgsraden van die tijd. Een grijze O.T.-man wordt dapper verdedigd en ontsnapt rakelings aan de doodstraf. Alles is grijs, ook de atmosfeer in de zittingzaal, het publiek en heel de wereld. De jonge stagist zoekt naar een waardemeter voor het leven. Hij ontdekt Camus en bestudeert zijn

leven en werken. Met hem gaat hij akkoord: het marxisme composeert, de kristenen zijn niet meer het zout der aarde en de fascistten gaan onder in bloedig romantisme. Met Camus voelt hij zich verbonden in de doodsgedachte. Evenmin als Camus vindt hij een oplossing. Hij ziet hoe zijn geliefde auteur door de kristenen bestreden wordt en door de marxisten als een verrader uitgestoten. De verschillende perioden van schrijven, denken, zwijgen en schijnbaar verstenen, worden belicht. Waar anderen opstand of wanhoop prediken, klinkt de stem van Camus het zuiverst. Hij spreekt, juist als een advocaat, voor hen die het niet kunnen. Hij zegde nooit waarom, maar wel hoe hij leefde.

De spreker zwijgt! Aan zijn ongekunstelde, ietwat rauwe maar oprechte rede is een einde gekomen. Eindeloos applaus belooft hem, die een stuk van zichzelf heeft medegedeeld en zijn jong leven omzeggens herleefde ten onzen behoeve.

Staflhouder Janne noemt het «une profession de foi d'un enfant du siècle». Camus is «iemand» voor de jongeren, die zich niet uit snobisme maar eerlijk tot hem hebben gewend. Wij ouderen, zegt de Staflhouder, zijn in twee oorlogen onze veerkracht kwijt geraakt en hebben ongelijk te berusten. Toch vraagt hij zich af naar welk eindpunt Camus zou geëvolueerd zijn, ware het leven hem niet te vroeg ontnomen. Hij brengt kritiek uit op Camus die de kristelijke gedachte veroordeelde, zonder haar voldoende te kennen en te doorgronden. Camus was een schitterend auteur. Hij zou ongetwijfeld na rijpere evolutie de oplossing der levensvragen hebben gevonden, die hij reeds eerlijk stelde maar tot nog toe negatief beantwoordde.

Na de zitting ontving de Conférence Libre haar gasten op een aangename receptie.

's Avonds schaarden 125 confraters zich rond de dis. Acht toasts werden uitgebracht, hartelijk of stroef, onderbroken of toegejuicht zoals een «vrije» Conferentie dat beoordeelt. Een revue van uitzonderlijke artistieke waarde beet zich tot laat in de nacht — vlot en geestig, soms ook scherp — in de huid van wien het behoorde!

J. M.

Conférence du Stage des Avocats à la Cour de Paris.

Plechtige Openingszitting

De «Conférence du Stage des Avocats à la Cour de Paris» hield haar plechtige openingszitting op zaterdag, 26 november 1961.

Traditiegetrouw ging deze zitting door in de Bibliotheek van de Balie in het gerechtsgebouw. Deze zaal, welke veel te klein is om de massa genodigden, stagisten en advocaten der Balie van Parijs te herbergen, wordt nochtans nooit prijsgegeven. De Balie is daar thuis en volkomen meester. Ook bij onze zuiderburen worden eeuwenoude gebruiken in ere gehouden.

Tussen de hoogste burgerlijke persoonlijkheden ontwaarde men de Voorzitter van de Franse Senaat en de Minister van Rechtswezen, beiden lid der Balie van Parijs. De Balies van het Vlaamse land werden vertegenwoordigd door de Heren Staflhouders Roost, Biltris, De Vlieghe (Gent) en David (Brugge).

De eigenlijke openingsrede werd gehouden door Mr. Marcel Grente, Staflhouder der Balie van Parijs, die op geestige, onderhoudende en meteen didactische wijze de geschiedenis maakte van de eeuwenoude traditie der Openingszittingen. Ook de «petite histoire» werd niet vergeten, wat de aanwezigen zeker niet onaangenaam was.

Na een korte onderbreking werd het woord verleend aan de laureaten van de welsprekendheid. Meester Marty-Lavanzelle maakte een «Eloge de M. Lucien Baudelot», de zachte pit in de ruwe bolster, terwijl Meester Jean Leonnet, ondanks een recente ziekte, op schitterende wijze de figuur behandelde van «Théophile de Viau devant le Parlement de Paris».

De Heer Staflhouder en Mevrouw Grente besloten de dag en boden hun genodigden een diner en een feestavond aan in het Hotel Ritz. Typische bijzonderheid en sympathieke afwijking: er werden geen heilbronken uitgebracht.

J. M.

TAALKUNDIGE KRONIEK

RECHTSPRINGEN

OPSPRINGEN

De h. Van Eynde springt recht, verlaat zijn plaats en loopt uitdagend naar de h. Van Elslande (Br. 24-12-'60).

Het werkwoord «rechtspringen» wordt in Vlaanderen meestal gebruikt in de zin van «zich plotseling oprichten». Dat is een grove fout. Het juiste Nederlands is

OPSPRINGEN

De linkerzijde... springt recht en bedreigt. Hij sprong recht als van een wesp gestoken. (Lees :) De linkerzijde... *springt op* en dreigt. Hij *sprong op*, alsof hij door een wesp gestoken was. Const. H. Peeters, *Nederlandse Taalgids*. Antwerpen, 1934, p. 391.

De heer Van Eynde *springt op*, verlaat zijn plaats en loopt uitdagend naar de heer Van Elslande.

Toen ik de deur opende, *sprong* de Balinees *op*. Met een dolk in de rechterhand, stormde hij op mij af.

DE MAN WAAROP

DE MAN OP WIE... IN WIE...

Hij is de man waarop men in alle omstandigheden kan rekenen (Gent, 30 sept. 1960).

Onthoud dit wel! Het voornaamwoordelijk bijwoord «waarop» staat altijd in betrekking tot een dier- of zaaknaam. De stoel, *waarop* ik een stapeltje boeken neerlegde, was erg beschadigd. De ezel, *waarop* hij zijn zootje had gezet, bleef pal staan.

Voor personen gebruiken we in verzorgd Nederlands een voorzetsel met het betrekkelijk voornaamwoord *wie*. Dat is de man

IN WIE

ik altijd mijn vertrouwen heb gesteld.

...b. voor dieren en zaken (wordt) altijd het voornaamw. bijwoord gebruikt.

Vb. — De vulpen, *waarmee* ik schrijf, is uitstekend. De hond is een dier, *waaraan* men veel genoegen beleeft. Ik heb een mooi plan, *waarover* wij eens moeten praten. Dr. C. Daenen, *Praktische Nederlandse Spraakkunst*. Lier, 1960, p. 105.

Hij is de man *op wie* men in alle omstandigheden kan rekenen.

Dat is een directeur *in wie* velen altijd vertrouwen hebben gesteld (of :) ...*op wie* velen altijd hebben vertrouwd.

A. Blontrock.

MEDEDELINGEN

Europees Comité voor Agrarisch Recht Belgische Afdeling

De Belgische Afdeling van het Europees Comité voor agrarisch recht, die onlangs werd opgericht, heeft haar eerste Algemene Vergadering gehouden op zaterdag 18 november jl. in het Justitiepaleis te Brussel onder voorzitterschap van de heer F. Vanden Abeele, Kabinetschef van de heer Minister van Landbouw. Het bureau van de vereniging werd als volgt samengesteld:

Voorzitter: M. Jean-Marie Andries, Vrederechter te Frasnes-lez-Buissenal;

Ondervoorzitters: HH. Paul Gourdet, Advokaat te Luik, en Alfred Raport, Advokaat te Leuven;

Secretaris-Schatbewaarder: M. Georges Moyaerts, Juridisch Adviseur bij de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom.

De vergadering heeft besloten dieper in te gaan op de studie van het agrarisch recht in functie van de huidige behoeften van ons land op dit bijzonder gebied en de perspectieven van de Gemeenschappelijke Markt. Er werd namelijk voorzien een speciale Juridische documentatie van Belgisch en buitenlands agrarisch recht samen te stellen met het oog op het ter beschikking stellen van de leden van de vereniging en van al diegenen die belang stellen in dit deel van het recht, van een werkdocument dat onmisbaar is voor de studies die zij willen aanvangen. Het voorstel tot het uitgeven van een publicatie met dit doel werd gunstig onthaald door de aanwezige leden.

De vergadering heeft eveneens de twee Belgische verslaggevers aangeduid voor het internationaal colloquium dat zal doorgaan te Straatsburg op 16 en 17 december a.s. Het betreft hier de HH. Victor Renier, advokaat, Lector aan het Landbouwinstituut te Gembloux, en André Van Hulle, Directeur bij de Boerenbond, die respectievelijk zullen handelen over de problemen van de landpachten en de coöperatieve organisatie in België.

Het secretariaat van de vereniging is gevestigd op de Guldenvlieslaan 72, te Brussel 6.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen, Privaatrecht, Notariaat, Fiscaal recht, jrg. 1961 - n° 11:

J. Matthys, Uit de Praktijk. — Over de aanneming door een der echtgenoten van een niet bloedeigen doch louter aangenomen kind van de medeëchtgenoot, wanneer de adoptant een wettige afstammeling in leven heeft.

De Gemeente, jrg. 1961 - n° 11:

R. Delbeke, Eerste vormingscyclus voor ambtenaren van lokale overheidsdiensten. — G. Viseur, Het dwangtoezicht door het sturen van een speciaal commissaris. — J. Hourticq, De hervorming van het gemeentelijk stelsel der directe belastingen.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961 - n° 40:

W. Dommering, Notities bij het ontwerp van een eerste verordening over het concurrentie regiem van de E.E.G. — L. Hardenberg, De Hoge Raad en Overzees Recht. — L. Van Der Veen, Onbevredigend en onbillijk «verhaalsrecht» van risicodraagster ex artikel 95 Ongevallenwet.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1961 - n° 4699:

P. W. van der Ploeg, De commanditaire vennootschap en de regels van het zakenrecht (I). — P. W. van der Ploeg, Overzicht der Nederlandse Rechtpraak, Erfrecht.

Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, jrg. 1961 - n° 4:

R. Feenstra, L'effet extinctif de la novation. — P. W. A. Immink, Propriété ou seigneurie? A propos des beaux perpétuels des formules d'Angers et de Tours. — F. L. Ganshof, Droit romain dans le Liber Floridus. — Eg. I. Strubbe, De receptie in de Vlaamse rechtbanken van midden veertiende tot einde vijftiende eeuw. — H. F. W. D. Fischer, De adviezen van de Leidse professoren, in het bijzonder tijdens het professoraat van Everardus Bronchorst (1587-1627). — J. Gilissen, Ouderlijke macht in het oud-Belgische recht.

Journal des Tribunaux, jrg. 1961 - n° 4339:

M. Gregoire, La vente à primes dans la communauté économique européenne.

Jurisprudence du Port d'Anvers, jrg. 1961 - n° 9 & 10:

Action civile. — Affrètement fluvial. — Affrètement maritime. — Assurances maritimes. — Capitaine. — Compétence. — Ouvrages d'art. — Procédure. — Propriétaire de navire. — Rapport de mer. — Réparation de navire. — Responsabilité. — Etudes doctrinales. — Bibliographie.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1961 - n° 11:

Loi communale. — Assistance publique. — Bibliographie. — Droit constitutionnel. — Conseil d'Etat. — Droit constitutionnel. — Etrangers. — Loi communale. — Loi électorale communale. — Commission d'assistance publique. — Police communale. — Responsabilité. — Roulage. — Revue de la jurisprudence.

Revue de Droit Intellectuel, jrg. 1961 - n° 9-10:

F. Gaspar, Brevet et marque uniques pour couvrir plusieurs pays. — A. Bouju, Le brevet spécial de médicament. — A. Vander Haeghen, Organisation de la profession des conseils en brevets dans le cadre d'entités économiques à l'échelle de l'Europe.

Recueil Dalloz, jrg. 1961 - n° 39:

A. Brun, Les privilèges des salariés et le décret du 20 mai 1955.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"